Lezen

nr. 50

JAARGANG 13 NUMMER 3 2018
EEN UITGAVE VAN STICHTING LEZEN

HANNEKE SIEMENSMA
BOETSEERT MET HOUTSKOOL

JUBILEUMNUMMER ••• INTERVIEW MINISTER **INGRID VAN ENGELSHOVEN** ••• BOEKEN OVER **VRIENDSCHAP** EN **VLUCHTELINGEN** ••• KINDERBOEKENWEEK-GESCHENK ••• VOORLEESEXPRESS ••• **DE BIBLIOTHEEK OP SCHOOL** ••• DE WEDDENSCHAP ••• **BESTE BOEK** VOOR JONGEREN ••• **THEO THIJSSEN-PRIJS** ••• **PIETER DERKS** OVER LEZEN ••• HET ATELIER VAN **HANNEKE SIEMENSMA**

3 t/m 9 september Week van de Alfabetisering, weekvandealfabetisering.nl ••• 13 september Roald Dahl-dag, roald-dahl.com ••• 15 september Uitreiking Thea Beckmanprijs, Archeon, archeon.nl ••• 15 t/m 29 september International Literature Festival Utrecht, Ilfu.nl ••• 19 september Bekendmaking Gouden Penseel en Gulden Palet, cpnb.nl ••• 20 september Uitreiking Theo Thijssen-prijs, pchooftprijs.nl ••• 21 t/m 30 september Literatour Boekenweek voor Jongeren, boekenweekvoorjongeren.nl ••• 29 september 36ste Nacht van de Poëzie, nachtvandepoezie.nl ••• 29 en 30 september Stripfestival Breda, stripfestivalbreda.nl ••• 1 oktober Internationale Dag van de Schoolbibliotheek, sla.org.uk ••• 1 t/m 31 oktober Christelijke Kinderboekenmaand, christelijkekinderboekenmaand.nl ••• 1 t/m 31 oktober Maand van de Geschiedenis, maandvandegeschiedenis.nl ••• 2 oktober Prijsuitreiking en bekendmaking Gouden Griffel 2018 tijdens het Kinderboekenbal, kinderboekenweek.nl ••• 3 t/m 14 oktober 64ste Kinderboekenweek, thema 'Vriendschap: Kom erbij', kinderboekenweek.nl ••• 5 oktober De Nationale Voorleeslunch, Leescoalitie in het kader van Nationale Ouderendag, nationalevoorleeslunch.nl ••• 6 t/m 13 oktober Week van het Nederlands, weekvanhetnederlands.org ••• 10 t/m 14 oktober Frankfurter Buchmesse, buchmesse.de ••• 11 t/m 13 oktober Read My World Festival, readmyworld.nl ••• 13 oktober Geen Daden Maar Woorden Festival, gdmw.nl ••• 24 oktober Bekendmaking nominaties NS Publieksprijs / Boek van het Jaar 2018, nspublieksprijs.nl

WETENSCHAPPELIJK CONGRES 2018

Lekker lezen: over het belang van leesmotivatie

Het wetenschappelijk congres vindt plaats op donderdag 13 december 2018 in Cultuur- en Congrescentrum Antropia (gelegen nabij station Driebergen-Zeist). Het congres is bedoeld voor alle wetenschappers, beleidsmakers, schoolleiders, educatief specialisten, taal- en leescoördinatoren, uitgevers, bibliotheekmedewerkers, docenten en andere geïnteresseerden die meer willen weten over het hoe en waarom van leesmotivatie.

Kosten: € 175,- (normaal tarief) / € 35,- (student).

Lezen
STICHTING LEZEN

Wat is het geheim van succesvolle leesbevordering? Leesmotivatie. Wanneer de leesvlam bij kinderen eenmaal goed brandt, dooft deze niet zo snel meer uit. Leesmotivatie brengt een positieve leesspiraal op gang: een kind dat graag leest, leest meer en beter, en grijpt daardoor ook weer sneller opnieuw naar een boek.

Hoe maak je van een kind een gemotiveerde lezer? Deze vraag staat centraal tijdens het wetenschappelijk congres van Stichting Lezen dat plaatsvindt op **13 december**. Onder leiding van dagvoorzitter Stine Jensen verkennen we wat (lees)motivatie precies is en zoomen we in op de leesmotivatie van de huidige generatie. **Maarten Vansteenkiste** (Universiteit Gent) zal een theoretische inleiding op motivatie verzorgen. Daarna presenteren bijzonder hoogleraren **Eliane Segers** (leerstoel Lezen en Digitale Media) en **Roel van Steensel** (leerstoel Leesgedrag) de resultaten van recent Nederlands leesmotivatie-onderzoek. In de deelsessies in de middag bespreken diverse wetenschappers hoe we kinderen en jongeren kunnen laten uitgroeien tot gemotiveerde, succesvolle lezers. **Edith Bosch**, voormalig topsporter en winnaar van *Expeditie Robinson 2013*, zorgt voor een inspirerende afsluiting.

Op de website lezen.nl kunt u zich aanmelden voor het congres en vindt u meer informatie.

Redactioneel

Voor u ligt het vijftigste nummer van ons tijdschrift *Lezen*. Een mijlpaal en ook een goede reden om met de doorgaans onzichtbare maar immer enthousiaste en actieve redactie terug te blikken. Hulde aan de schrijvende redacteuren en freelance journalisten die in twaalfenhalf jaar *Lezen* heel wat leesbevorderingsprojecten, onderzoek, auteurs, illustratoren, leesbevorderaars, beleidsontwikkelingen en vernieuwingen op een prettige en toegankelijke manier voor het voetlicht hebben gebracht. Wie de jaargangen doorbladert ziet hoeveel ontwikkeling er is geweest: van de start en groei van BoekStart, de professionalisering van opleidingen en de toenemende aandacht voor leesbevordering en leesplezier in kinderopvang en onderwijs, tot de aandacht voor jongerenliteratuur en leesmotivatie.
De oplage van ons tijdschrift neemt nog steeds toe. Dat is goed nieuws. Maar toch willen we graag van u als lezer horen wat u van ons blad vindt, wat u waardeert of juist mist. Daarom zullen we dit jaar een lezersonderzoek doen. Ik roep u nu al op hieraan mee te doen. Dan kunnen we de koers voor de komende jaren blijven afstemmen met de mensen die het mooie, maar soms ook taaie leesbevorderingswerk verrichten.
Dat leesbevordering nodig is en blijft, daarover geen twijfel. Ook niet bij minister Van Engelshoven, die hierover in het interview in dit nummer krachtige uitspraken doet.
En lees vooral ook de reacties van leerlingen op De Weddenschap en over de opbrengsten van initiatieven om de leesculttuur op het mbo te versterken. Lezen loont, leesbevordering werkt. Dus: lees, lees voor en laat lezen!

Gerlien van Dalen,
Directeur-bestuurder Stichting Lezen

INHOUD

4 ‘Ik wil mensen helpen een leven lang te lezen’
Interview minister Ingrid van Engelshoven

7 Ik ben jou en jij bent mij
Lezen en verder lezen
8 ‘Boeken met vitaminen? Onzin.’
Jozua Douglas schrijft Kinderboekenweekgeschenk

10 Blikveld 0–6
12 ‘De kinderen zijn altijd zó blij als ik kom’
De VoorleesExpress

14 Blikveld 6–12
16 ‘Deze bieb is echt van ons samen’
de Bibliotheek op school in Kampen

18 Prikkels

20 ‘Die trofee motiveert’
De Weddenschap
22 Blikveld 12–15

24 Een luikje naar een onbekende wereld
Verkiezing Beste Boek voor Jongeren
26 Blikveld 15–18

28 ‘Ik schrijf niet over helden’
Bibi Dumon Tak wint Theo Thijssen-prijs
30 ‘Dat is wat een goed boek kan doen’
Pieter Derks over lezen

32 ‘Met houtskool werk ik vrijer’
Een kijkje in het atelier van Hanneke Siemensma

34 ‘Er valt zoveel winst te behalen’
de Bibliotheek op school *in het mbo*
36 Uit een schrijversleven: Murat Isik

facebook.com/stichtinglezen
@stichtinglezen
instagram.com/stichtinglezen

Legenda

- 0–6 jaar
- 6–12 jaar
- 12–15 jaar
- 15–18 jaar
- algemeen

De projecten die recentelijk mogelijk zijn gemaakt met inhoudelijke en/of financiële steun van Stichting Lezen, zijn met Lezen aangegeven.

Lezen. Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie is een uitgave van Stichting Lezen.
Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen Lezen gratis door zich aan te melden via lezen.nl
Redactieadres: Stichting Lezen, Nieuwe Prinsengracht 89, 1018 VR Amsterdam. T 020-6230566 | E-mail redactie: redactielezen@lezen.nl
Hoofdredacteur: Gerlien van Dalen | Eindredactie: Annemarie Terhell / Eva Gerrits
Redactie: Daan Beeke, Eva Gerrits, Mirjam Noorduijn, Annemarie Terhell, Desirée van der Zander
Medewerkers aan dit nummer: Murat Isik, Jochem Jurgens, Eline Rottier, Elsbeth Tijssen
Vormgeving: Ramona Dales, Lijn 1, Haarlem | Uitgever: Stichting Lezen
Druk: Zalsman BV | Coverbeeld: © Hanneke Siemensma
Abonnementenbeheer: adreswijziging, abonneren of opzeggen tijdschrift Lezen? Vul het formulier in op lezen.nl
Voor overige vragen: Abonneeservice Tijdschrift Lezen | 0172 476085 (tijdens kantooruren) | info@spabonneeservice.nl

© september 2018 Stichting Lezen. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698.

De inhoud van Lezen is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

‘Ik wil mensen helpen een leven

LEZEN EN LEREN – Minister Ingrid Van Engelshoven (D66) is nu bijna een jaar de baas op het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Ze maakt zich zorgen over het geringe leesplezier van vijftienjarigen en heeft grote ambities op het gebied van taal- en leesonderwijs. ‘Je kunt geen goed technicus zijn zonder taal te beheersen.’

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

Wat is voor u het belang van leesonderwijs? En welke opgaven ziet u voor de toekomst?

‘Als je goed leert lezen, heb je daar een leven lang plezier van. Dan denk ik niet eens als eerste aan de ontspanning bij het lezen van een mooi verhaal. Dat is natuurlijk prachtig, maar lezen brengt nog zoveel meer. Kun je goed lezen, dan is het makkelijker om iets nieuws te leren.

Veel kinderen lezen voor het eerst op school; daarom is leesonderwijs belangrijk. Het gaat om het vergroten van je leesvaardigheid: moeilijkere teksten snappen, of nieuwe dingen zien in een tekst die je eerst niet zag. Maar ook om het kennismaken met en genieten van verhalen, van literatuur. Door het lezen van verhalen leren mensen zich te verplaatsen in een ander. Ik hoor regelmatig dat het lezen van een boek levens heeft veranderd. Dat komt omdat je bij het lezen haast gedwongen wordt om te voelen wat de personages voelen. Op die manier doet lezen een beroep op je empathisch vermogen. En van die empathie kunnen we in onze samenleving wel wat meer gebruiken.

Momenteel wordt het lesprogramma op basis- en middelbare scholen herzien. Ook het leesonderwijs wordt hierbij tegen het licht gehouden en leraren spelen hierbij een centrale rol. Ik ben heel benieuwd welke voorstellen voor verbetering er komen.

We hebben het nu over lezen op school, maar de taalontwikkeling begint natuurlijk al veel vroeger – thuis, bij de ouders. Vanaf de geboorte wordt de taalontwikkeling van kinderen gestimuleerd wanneer ouders praten tegen hun kinderen, liedjes zingen of voorlezen. Je herinnert je het misschien zelf niet meer, maar ieder kind heeft aan z’n ouders gevraagd om dat ene verhaaltje nóg eens voor te lezen. Niet zo gek dus dat voorlezen de band tussen papa of mama en kind versterkt.

‘Cultuuronderwijs is geen leuk extraatje, maar een essentieel onderdeel van de ontwikkeling van ieder kind.’

Naast school en thuis, speelt ook de bibliotheek een belangrijke rol. Het programma BoekStart vind ik een mooi voorbeeld. Dat ondersteunt ouders en stimuleert ze om hun baby al van jongs af aan voor te lezen en te prikkelen met taal. Ouders krijgen een gratis koffertje met eerste boekjes en voorlichtingsmateriaal. Ze kunnen in de bibliotheek terecht voor tips en ontmoetingen met andere ouders tijdens speciale BoekStart-ochtenden. Ook dát draagt bij aan plezier in lezen.’

Geboren Delfzijl (1966) | 1978-1984, opleiding Vernieuwd Secundair Onderwijs, Heilig Grafinstituut Turnhout, België | 1984-1989, beleids- en bestuurswetenschappen, Radboud Universiteit, Nijmegen | 1990-1995, Nederlands recht, Universiteit Leiden | 1989 – 1996 beleidsmedewerker Tweede Kamerfractie D66 en secretaris van de Tweede Kamerfractie | 1996-2000, adviseur bij de Nederlandse Orde van Advocaten en bij Pauw & Van Spaendonck | 2000-2004, hoofd Strategie bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat | 2004-2008 directeur van de Stichting Verantwoord Alcoholgebruik | 2010-2014 wethouder Onderwijs en Dienstverlening gemeente Den Haag | 2014-2017 wethouder Kenniseconomie, Internationaal, Onderwijs en Jeugd in Den Haag | sinds 26 oktober 2017 minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in kabinet-Rutte III.

Voor u minister werd, was u wethouder in Den Haag en onder meer actief op het gebied van onderwijs. Welke kennis en ervaring heeft u meegenomen naar uw huidige functie, wat betreft cultuur, onderwijs, taal en lezen?

‘Ik heb geluk, want veel van de dossiers waar ik mij nu als minister mee bezighoud, ken ik nog vanuit de lokale praktijk. Volwasseneneducatie en de bibliotheek, zeer belangrijk voor het programma Tel mee met Taal dat laaggeletterdheid moet

lang te lezen’

verminderen en voorkomen, waren bijvoorbeeld mijn verantwoordelijkheid. Die ervaring komt nu goed van pas: laaggeletterdheid is een omvangrijk en serieus maatschappelijk probleem. Weliswaar zijn er mooie resultaten behaald met Tel mee met Taal, maar er is nog een wereld te winnen. Samen met mijn collega’s van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, en Volksgezondheid, Welzijn en Sport wil ik de vervolgaanpak van Tel mee met Taal grondig aanpakken. Ik heb de ambitie om meer te doen en meer mensen te bereiken, onder wie de volwassenen die het Nederlands als moedertaal hebben, de NT1-doelgroep. Daarnaast wil ik de komende jaren in ieder geval de kwaliteit van het aanbod verder verbeteren,en zoveel mogelijk ouders die zelf moeite hebben met lezen en schrijven in beeld hebben, zodat we er samen voor kunnen zorgen dat kinderen geen vroege achterstand oplopen. Maar een aanpak met vier ministeries – want ondertussen is ook Binnenlandse Zaken aangesloten – én alle gemeenten kan niet in een paar weken worden gerealiseerd. [red. Volgens de kamerbrief van de minister van 26 maart over de voortgang van het actieprogramma Tel mee met Taal, zal het kabinet de Tweede Kamer begin 2019 informeren over de vervolgaanpak van laaggeletterdheid].

Die rol van de gemeenten is heel belangrijk. Dat weet ik vanuit mijn tijd als wethouder. Veel beleid is gedecentraliseerd: gemeenten zijn verantwoordelijk voor heel veel zaken en kunnen dus op steeds meer terreinen het verschil maken voor mensen. Daarom vind ik het belangrijk om landelijk beleid te maken dat gemeenten en lokale organisaties écht helpt.’

‘Ik wil de eigenheid en de diversiteit van media vieren.’

Wat kunnen de cultuursector en het onderwijs zelf doen?

‘Ieder kind moet de kans krijgen om te ontdekken wat hij of zij mooi vindt – en waarom. Goed cultuuronderwijs is daarbij onmisbaar. Cultuuronderwijs is geen leuk extraatje, maar een essentieel onderdeel van de ontwikkeling van ieder kind. Als jouw ouders je de wereld van kunst en cultuur niet helpen ontdekken, dan is het erg fijn dat school dat doet. Elk kind is creatief van geboorte, maar cultuureducatie leert kinderen dat creativiteit ook een bewust proces is. Dat je kunt merken dat je nieuwsgierig wordt, dat je zin kunt krijgen om zelf iets te maken. Zolang ze er op school voor zorgen dat het programma goed aansluit op de belevingswereld van kinderen. Bijvoorbeeld doordat zij zichzelf herkennen in personages. En doordat makers van programma’s weet hebben van de verschillen tussen kinderen die al hun leven lang in Nederland wonen, en die hier nog maar net geland zijn.

Om cultuuronderwijs zo leerzaam mogelijk te maken, werken veel culturele instellingen en scholen goed samen. Dat vind ik mooi om te zien. Zo kunnen kinderen breed kennismaken met verschillende kunstdisciplines en in aanraking komen met nieuwe werelden en perspectieven. Programma’s als Cultuureducatie met Kwaliteit en de Bibliotheek *op school* dragen daaraan bij.’

De maatschappelijke roep om meer studenten techniek en life sciences *is luid en duidelijk hoorbaar. Kies als je kunt toch vooral natuur, techniek en gezondheid, horen scholieren vaak: daar liggen de baankansen. Leidt dat niet onherroepelijk tot minder, of misschien zelfs wel onvoldoende aandacht voor taal en lezen in het onderwijscurriculum? Zeker wat betreft de literatuur?*

‘Dat is niet de bedoeling en dat lijkt mij niet het geval. Ik blijf er een voorstander van dat mensen zichzelf breed ontwikkelen. Technische vakken, taal en rekenen: je hebt het allemaal nodig. Je kunt geen goed technicus zijn zonder taal te beheersen. En ook als wis-, natuur- en scheikunde niet jouw favorieten zijn, heb je genoeg momenten in je leven waarop je merkt dat je iets aan die kennis hebt. En ik zal zeker niet ontkennen dat het voor elk mens goed is om regelmatig de geschiedenis te bestuderen.

Gelukkig besteden we op de basisschool de meeste tijd aan taal, vergeleken met andere landen. En het doet me goed dat steeds meer scholen met veel enthousiasme meedoen aan De Nationale Voorleeswedstrijd, maar ook aan de Kinderboekenweek en de reguliere Boekenweek. Wat mij wel zorgen baart, is het geringe leesplezier van Nederlandse vijftienjarigen. Het zou mooi zijn als we daar iets aan doen. Ik wil mensen

FOTO’S RIJKSOVERHEID

Minister Van Engelshoven bezoekt samen met haar collega-minister Slob een vmbo-school

‘Door het lezen van verhalen leren mensen zich te verplaatsen in een ander.’

graag helpen om een leven lang te lezen. Daarom heb ik de Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur gevraagd mij te adviseren hoe we dat kunnen realiseren.’ [red. Dit advies zal naar verwachting in de zomer van 2019 verschijnen.]

Heeft lezen nog wel voldoende maatschappelijke status om dat voor elkaar te krijgen?

‘Volgens mij is die maatschappelijke status nooit weg geweest. Het is wel zo, blijkt uit onderzoek, dat minder mensen lezen en hieraan minder tijd besteden in de vrije tijd. Dat geldt niet alleen voor jongeren. Dit komt deels omdat er meer tijd wordt besteed aan andere, nieuwe media. Voor lezen, en zeker het lezen van boeken, heb je concentratie en afzondering nodig. En juist daar snakken veel mensen naar in deze tijd. Dat krijg ik ook terug in gesprek met leerlingen; dat áls ze dan lezen, de wereld om hen heen even verdwijnt. Het geeft je ervaringen die je met een ander medium, zoals film, niet kan bereiken. En dit geldt ook andersom: het kijken van een film levert weer andere inzichten op dan het lezen van een boek. Ik wil die eigenheid en de diversiteit van media vieren.’

Over de media gesproken: van Freek Vonk tot Robbert Dijkgraaf, er zijn veel populair-wetenschappelijke televisieprogramma’s. Zou u taaldocenten en literatoren willen aanmoedigen ook zo’n podium te pakken?

‘Het helpt altijd als iemand met veel enthousiasme over boeken praat. Zelf smul ik van programma’s waarin schrijvers en literatuurcritici worden geïnterviewd, of iets vertellen over hun werk. Je ziet ook dat zulke programma’s effect hebben: het boekenpanel van DWDD is hiervan een goed voorbeeld. De boeken die daarin worden aangeprezen door een aantal boekhandelaren krijgen een enorme boost.’

Tot slot, is er een leeservaring uit uw jeugd en volwassen leven, waaraan u met veel plezier terugdenkt?

‘Die zijn er ontzettend veel. Ik ben opgegroeid in Beerse, in België. De bibliotheek in Beerse noemden we de kleine bibliotheek en die in Turnhout de grote. Op mijn twaalfde had ik de meeste jeugdboeken van de kleine bibliotheek verslonden. Zo vond ik de boeken van Thea Beckman geweldig.
Tegenwoordig heb ik echt alles van A.F.Th. van der Heijden. Neem nou *De tandeloze tijd*. De advocaat in dat verhaal, Ernst Quispel, heeft als motto “Leven in de breedte”. Dat is me altijd bijgebleven. Om zoveel mogelijk te halen uit de beperkte tijd die we hebben. Het heeft iets Bourgondisch, wat natuurlijk past bij mijn Vlaamse wortels. Maar ook de andere kant: hoe kun je het maximale uit het leven halen.’ •••

Ik ben jou en jij bent mij

DE KERN VAN VRIENDSCHAP – Onder het motto 'een vreemdeling is een vriend die je nog niet kent' schreven negentien auteurs verhalen en gedichten over vriendschap en vluchtelingen. *Jij en ik* sluit prachtig aan bij het Kinderboekenweekthema Vriendschap en bij de Leescoalitiecampagne Lees met andermans ogen.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

'Wereldwijd zijn 22,5 miljoen mensen op de vlucht voor oorlog, honger, geweld, en vervolging, Deze mensen hebben een plek nodig: een veilige plek waar ze welkom zijn en iets van een nieuw bestaan kunnen proberen op te bouwen. De eerste stap daartoe is vriendschap.' Zo luidt samengevat de boodschap op de achterflap van *Jij en ik*. Misschien een beetje idealistisch, maar wie de verzameling verhalen leest, zal inzien dat er een grote kern van waarheid in zit. De bijdragen van de Lemniscaatschrijvers zijn zeer divers. Terwijl Arienne Bolt, Annet Huizing en Lenneke Westera vanuit onze alledaagse werkelijkheid vertrekken, schrijven Joyce Pool en Jan Terlouw over het verleden en situeren Eva Moraal, Marloes Morshuis en Ellen van Velzen hun verhalen in de toekomst. Dat levert een verscheidenheid aan interessante perspectieven op. Zo zie je de wereld door de ogen van een vluchtelingenmeisje dat naast een transgender-kind komt te wonen; een jongen wiens vader demonstreert tegen de uitbreiding van een asielzoekerscentrum; een dertienjarige Terlouw die eind 1944 hulp biedt aan een van de hongerlijdende 'trekkers' vanuit de Randstad, en een Nederlandse veertienjarige die in een overvol bootje vanuit Nederland naar Noorwegen vlucht omdat zijn ouders door nationalistische zwartjassen zijn opgepakt.

Als die verschillende gezichtspunten iets duidelijk maken, dan is het wel dat iedereen op een dag vluchteling kan zijn, en dat vriendschap begint met je durven openstellen voor de ander. Joyce Pools verhaal waarin een Fries een Belgische deserteur uit de Eerste Wereldoorlog naar Engeland helpt vluchten door persoonsverwisseling, is wat dat betreft het meest treffend: 'we doen alsof ik jou ben en jij mij' raakt de kern van wat vriendschap betekent. •••

Jij en ik; Verhalen over vriendschap en vluchtelingen, Jan Terlouw, Gijs Wanders e.a. Lemniscaat, € 14,95 (10+)

Felix gaat op zomerkamp, waar hij niemand kent. 'Je maakt wel een vriend,' zegt zijn moeder. De onzekere jongen gaat hier letterlijk mee aan de slag en tekent en schrijft lijstjes vol. *Hoe maak ik een vriend* (Lannoo, 9+) van Evelien de Vlieger is geestig en ontroerend. Met doeltreffende illustraties van Wendy Panders.

Jaz en nieuwe klasgenoot Nadime uit Syrië spreken elkaars taal niet. Een reep chocola helpt Jaz het ijs te breken. Met humor toont de Britse scenario- en kinderboekenschrijver Cas Lester in *Spreek je chocola* (Gottmer, 9+) dat hindernissen er zijn om genomen te worden en vriendschap voorbij grenzen gaat.

In *Niemandsjongen* (Luitingh-Sijthoff, 11+) vertelt Katherine Marsh afwisselend het verhaal van een Syrische vluchtelingenjongen en van een dertienjarige zoon van een Amerikaanse NAVO-werknemer met heimwee, die elkaar ontmoeten. Een spannend verhaal volgt, subtiel verwijzend naar de Jodenvervolging.

Interviews met Iraanse vluchtelingen en blogs van Syrische vluchtelingen inspireerden Mark van Waes tot *Cyrus & Farnaz, over 7 grenzen* (Rose Stories, 12+). Met zijn debuut over een ontluikende vriendschap tussen een Iraanse jongen en een Syrisch meisje wil Van Waes aandacht vragen voor de moed en veerkracht van jonge vluchtelingen.

‘BOEKEN MET VITAMINEN? ONZIN.’

VOOR ELK KIND EEN BOEK – Jozua Douglas schreef het Kinderboekenweekgeschenk 2018: *De eilandenruzie*. Als schrijver gelooft hij sterk dat je kinderen zelf moet laten kiezen wat ze willen lezen. ‘Een kind met een innerlijke belevingswereld vindt de weg naar literaire boeken vanzelf.’

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Je won twee keer de Pluim van de Senaat en je boeken zijn geliefd op de basisschool. Vind je het belangrijk dat kinderen veel lezen?

‘Ja, het gaat me aan het hart. Taal ligt aan de basis van alle onderwijs. Als je taalvaardiger bent, kun je ook beter rekenen. Kinderboeken bieden een leuke manier om daaraan te werken. Als je meer leest, word je kritischer en kun je betere keuzes maken. Daarnaast geloof ik dat je kinderen met een boek echt kunt raken. Er is voor elk kind een boek dat zijn hart opent.’

Hoe enthousiasmeer jij kinderen voor je boeken?

‘Roald Dahl, mijn grote meester, zei altijd: een kinderboek moet opwindend zijn, vaart hebben en grappig zijn. Dat zijn drie dingen die ik ook belangrijk vind. Ik schrijf boeken over situaties die ik als kind leuk had gevonden. Zo herinner ik me nog goed de ontsnapping in *De Bende van de Witte Roos* van Astrid Lindgren. Dat je jezelf met een papiertje en een stokje uit een kamer kunt bevrijden, dat was fantastisch om te ontdekken. In mijn boeken beschrijf ik vaak dat soort magische ervaringen. Als ik in een klas begin te vertellen over mijn overoverovergrootvader die in een kasteel woonde in Schotland, of over spionagetrucs, dan zijn ze altijd enthousiast.’

Hoe kom je aan die spionagetrucs in je boeken?

‘Toen ik begon met kinderboeken schrijven heb ik een handboek gekocht: *The Real Spy Guide*. Daar haal ik nog steeds ideeën uit. Ik schrijf bijvoorbeeld over geheime communicatie: dat je een gekleurde stropdas kunt dragen of sokken met stippen als geheime code. Of hoe je een lepel kunt ombuigen. Dat wil elk kind toch weten? Voor mij hoort dat bij je algemene ontwikkeling.’

Wat heeft je doen besluiten om kinderboeken te gaan schrijven?

‘Als kind hield ik al van verhalen verzinnen. Die interesse in de kinderwereld ben ik nooit kwijtgeraakt – ik kan me zo weer voorstellen hoe het is om kind te zijn. Als tiener verdiepte ik me serieus in poëzie. Ik schreef gedichten en trad daarmee op. Uiteindelijk kreeg ik ideeën voor een kinderboek en besloot ik dat te proberen. Ik had alleen niet durven dromen dat het echt zou lukken om schrijver te worden.’

Hoe vind je dat er wordt omgegaan met kinderen en boeken?

‘Soms zie ik kramp. Te vaak nog tref ik leesbevorderaars die denken dat kinderen moeten worden opgevoed in smaak. Die vinden dat er “vitaminen” in een boek moeten zitten. Onzin. Ze moeten al zoveel: stilzitten, vieze groenten eten. Lezen moet leuk zijn! Als kinderen eenmaal met plezier lezen, dan komt de rest vanzelf. In mijn jeugd heeft niemand zich ooit bemoeid met wat ik las. Op mijn elfde las ik Toon Tellegen en vond het helemaal niks. Pas toen ik een jaar of achttien, negentien was, ontdekte ik hem opnieuw en ben ik zijn verhalen gaan waarderen. Nog later kwam de volwassenenliteratuur. Ik vind dat je niet teleurgesteld moet zijn als een kind het boek dat je aanbiedt niet oppakt. Elk boek is een opstapje naar een volgend boek. Een kind met een innerlijke belevingswereld vindt de weg naar literaire boeken vanzelf.’ •••

De eilandenruzie

De eilandenruzie speelt zich af in Costa Banana en is een zelfstandig te lezen vervolg op *De gruwelijke generaal*, *De ongelooflijke Ravi Ravioli* en *Operatie Pisang*. De vader van Rosa en Fico, president Pablo Fernando, maakt ruzie om een aantal onbewoonde eilandjes. Door zijn rivaal worden de twee uitgenodigd om zo’n paradijselijk oord te bezoeken en zo ontmoeten ze Angelino, de zoon van hun vaders grootste vijand. Angelino blijkt heel aardig en algauw sluiten ze vriendschap, maar is deze nieuwe vriend echt zo betrouwbaar als hij lijkt?

***De eilandenruzie* van Jozua Douglas met illustraties van Elly Hees is tijdens de Kinderboekenweek, van woensdag 3 tot en met zondag 14 oktober, gratis verkrijgbaar in de boekhandel bij besteding van tien euro aan kinderboeken.**

FOTO ANNEMARIE TERHELL

Week van de Alfabetisering

Tweeënhalf miljoen volwassenen in Nederland zijn laaggeletterd en dat heeft grote gevolgen op het gebied van financiën, werk, gezondheid en gezinsleven. Bij dagelijkse bezigheden als een bijsluiter lezen, geldzaken bijhouden, maar ook een kind voorlezen of helpen met schoolwerk, lopen zij tegen problemen aan. Een lagere leesvaardigheid komt vaker voor bij mensen met financiële problemen en brengt hoge maatschappelijke kosten met zich mee. Om aandacht te vragen voor deze problematiek organiseert Stichting Lezen & Schrijven van 3 tot en met 9 september de Week van de Alfabetisering. Tijdens deze week worden activiteiten georganiseerd, zoals taallunches, taalquizzen en voorleesmiddagen met als doel laaggeletterdheid bespreekbaar te maken. Stichting Lezen & Schrijven en Uitgeverij Plint hebben voor deze campagneweek een speciale editie van de het tijdschrift *DICHTER* uitgegeven met gedichten die in het teken staan van (laag)geletterdheid: *Tem de tekens*. Aan de dichtbundel werkten een dertigtal bekende dichters mee, zoals Gouden Griffel-winnaars Bette Westera, Joke van Leeuwen en Simon van der Geest en de Rotterdamse stadsdichter Derek Otte. [*AT*]

weekvandealfabetisering.nl; plint.nl

Bijzondere vriendschap

Je kunt natuurlijk beste vrienden worden met je buurmeisje of -jongen, zoals Jip en Janneke. Maar vriendschap sluiten met een kip of een monster is ook heel spannend. Vier klassiekers voor jonge lezers in het thema van de Kinderboekenweek 2018.

- Kip spreekt Koning aan met majesteit, maar ze zijn wel beste vrienden. In *De koning en de kip* (Gottmer, 4+) van Catherina Valckx beleven ze vijf opmerkelijke avonturen en bakken ze zelfs een eitje met een grote boze wolf.
- Als Max zonder eten naar bed wordt gestuurd, groeit er een bos in zijn kamer. Hij vaart weg over zee en temt de maximonsters met hun griezelig scherpe klauwen in de onverwoestbare klassieker *Max en de Maximonsters* van Maurice Sendak (Lemniscaat, 4+).
- Agent is de baas van Boef, maar toch hebben ze altijd lol. Telkens weer weet Boef uit de gevangenis te ontsnappen en jaagt Agent achter hem aan in *Agent en Boef, het grote verzamelboek*, Tjibbe Veldkamp & Kees de Boer (ill.) (Lannoo, 3+).
- Kikker staat altijd te trappelen om iets te ondernemen, Pad doet het liever wat rustiger aan. Hoe verschillend ze ook zijn, ze zijn altijd samen in *Alle verhalen van Kikker en Pad* van Arnold Lobel (Ploegsma, 4+). [*AT*]

Zeezucht

Het is liefde op het eerste gezicht als Jonas, twee jaar oud, over de rand van de kinderwagen kijkt en voor het eerst de zee ziet. Hij klimt uit de wagen en loopt naar de branding. Water raakt zijn tenen en de zee fluistert hem toe: 'Kom mee! Kom hier!' Zo begint een levenslange fascinatie. Pas als Jonas een oude man is en jarenlang spullen heeft gejut op het strand, slaagt hij er eindelijk in zijn droom te verwezenlijken. Hij bouwt een onderzeeër in de vorm van een vis en verdwijnt voor altijd in zee. *Zeezucht* is een dik prentenboek, dat Marlies van der Wel (1984) maakte naar haar gelijknamige korte film, die een twaalf minuten durende betoverende ode is aan de zee. Ze verwerkte er foto's, handgetekende en digitaal geschilderde beelden en op het wad aangespoelde objecten in. De film beleefde zijn internationale première op de Berlinale 2016 en won onder meer de award voor Best Animated Short tijdens het TIFF Kids Festival. De film is te bekijken op zeezucht.com en vormt samen met het boek een mooi geheel, dat zich prima leent voor een klassengesprek over verschillende vertelperspectieven. [*AT*]

Zeezucht, Marlies van der Wel. Rubinstein, € 17,99 (6+)

De Waterwaack op toneel

Opnieuw brengt Hofplein Rotterdam een boek van uitgeverij Lemniscaat in het theater. Na succesvolle bewerkingen van *De duik* en *Hotel de Grote L* van Sjoerd Kuyper en *Troep* van Ilse Bos, is het dit najaar de beurt aan *De Waterwaack van Natterlande* van Marco Kunst. De voorstelling volgt broer en zus Toffee en Gum, die met hun ouders verhuizen naar het geheimzinnige 'Waterwaackhuis' in het moerasgebied de Zomp. Hun ondernemende ouders ruiken geld en willen het braakland volbouwen met een nieuwbouwwijk, maar de omgeving lijkt zich te verzetten tegen verandering. De Zomp pruttelt, spartelt en dreigt met een vloedgolf. Intussen leren de kinderen allerlei excentrieke personages kennen en ontdekken zij dat zich achter het wispelturige water een oeroud schelpdier schuilhoudt. Regisseur Jaco van der Moolen bewerkte het vierhonderd pagina's dikke boek tot een humoristisch script met sterke dialogen. De choreografie is van Jordy Dik, de muziek werd geschreven door Nicolaas Duin. *De Waterwaack van Natterlande* wordt gespeeld door 39 jongeren van theaterschool Hofplein. De familievoorstelling (4+) gaat op 28 en 29 september in première en is te zien tot en met 4 november 2018. [AT]
hofpleinrotterdam.nl

De Betovering

De Betovering is een internationaal kunstfestival voor twee- tot en met twaalfjarigen dat zich afspeelt van 9 tot en met 27 oktober in Haagse musea, op podia, in de bibliotheken en op straat. Dit jaar worden zo'n vijfentwintigduizend bezoekers verwacht bij de vijfhonderd voorstellingen en workshops. Het festival is een samenwerking tussen 55 verschillende organisaties die elk hun deuren openstellen. De Betovering heeft dit jaar als festivalthema 'Feest aan Zee' en opent in de Koninklijke Schouwburg met de dansvoorstellingen *Bounce* van het Franse Arcosm en *9/Negen* uit Canada, waarin een dove danser centraal staat die danst op de Negende Symfonie van Beethoven (die zelf ook doof was toen hij deze symfonie schreef).
Tijdens het festival zijn er verschillende boekbewerkingen geprogrammeerd. *Bruno wordt een superheld* wordt vertolkt door het zeskoppig ensemble van theaterorkest MaxTak en in de voorstelling *Koning van Katoren* is het bekende verhaal van Jan Terlouw in een muzikaal jasje gestoken. Nieuw dit jaar zijn de '*relax performances*' voor kinderen die niet goed tegen veel prikkels kunnen. [AT]
debetovering.nl

Thé Tjong-Khing online

FOTO ANNEMARIE TERHELL

Thé Tjong-Khing vierde in augustus zijn 85ste verjaardag en is nog altijd zeer productief als illustrator. Het Literatuurmuseum publiceerde op zijn verjaardag een verhaal op haar online platform, waarin zijn omvangrijke en intrigerende oeuvre in veertien thema's wordt belicht. Uitgangspunt van dit verhaal is het archief, bestaande uit duizenden schetsen, voorstudies en tekeningen die in de kelder van het museum worden bewaard. In een heldere, soepel navigeerbare vormgeving worden zo'n tweehonderd afbeeldingen getoond. Naast sprookjes- en prinsessentekeningen en iconische illustraties uit zijn mythen- en Bijbelboeken, zijn bijvoorbeeld ook foto's en boekomslagen uit het begin van zijn carrière te bewonderen. Opvallend is de diversiteit in illustratiestijlen. Thé begon zijn carrière als striptekenaar bij de Toonder Studio's, maar nam op latere leeftijd afscheid van het realisme en omarmde de sprookjeswereld. In ruim zestig jaar illustreren heeft hij zijn westerse blik, oosterse precisie en hang naar een dreigend, onheilspellend randje verweven in een uniek eigen handschrift. Het verhaal *Thé Tjong-Khing van striptekenaar tot sprookjesschilder* is te vinden op literatuurmuseum.nl. [AT]

Verdiepende Training in de Centrale Bibliotheek Rotterdam

‘De kinderen zijn altijd zó blij als ik kom’

FAVORIET UURTJE – Op 172 plaatsen in Nederland zijn vrijwilligers actief voor de VoorleesExpress. Wekelijks gaan ze op bezoek bij gezinnen met kinderen die een taalachterstand hebben of een risico daarop lopen. Voorlezers, kinderen, ouders én wetenschappers zijn enthousiast. ‘Het geeft voldoening om te zien dat ze vooruitgaan,’ vindt voorlezer Manon Stoutjesdijk.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Donderdag kwart over drie is het vaste voorleesmoment van de Italiaanse Sveva (negen). Ze zit er helemaal klaar voor op de bank. Voorleescoach Manon Stoutjesdijk heeft vandaag een foto van zichzelf meegenomen waarop ze met een bagagekar tegen de muur van Platform 9¾ aanbotst, plus een persoonlijk certificaat, gekocht in de Harry Potter fanshop op het Londense King’s Cross. Sveva slaat een enthousiaste kreet en wil het vasthouden. ‘We zijn allebei fan van Harry Potter,’ legt Stoutjesdijk uit. De foto gaat terug in de tas, het is tijd om te gaan lezen. ‘Wil jij beginnen?’ vraagt ze. Sveva leest vlot voor uit het samenleesboek *De jacht op de valse koekjes* van Hilde Vandermeeren en wil tussendoor van alles vertellen. ‘Wacht even. Nu moet ik denken aan van die Italiaanse koekjes met chocola…,’ zegt ze dromerig. ‘Welke koekjes vind jij eigenlijk lekker?’

Poëzie als baby

Sveva verhuisde twee jaar geleden naar Rotterdam en begon in de internationale schakelklas zonder kennis van het Nederlands. Haar moeder Solange hecht grote waarde aan de ontwikkeling van haar spreek- en leesvaardigheid. In Italië was ze lerares Engels, nu is ze vrijwilliger in de schoolbibliotheek. Als baby las ze Sveva al poëzie voor. ‘Iedereen zei tegen mij: daar begrijpt ze toch niks van? Maar ze luisterde met open mond. Ik wist niet zo goed hoe ik haar moest benaderen en voor ons werkte het perfect, we hadden contact!’ Na de zomer gaat Sveva naar groep vijf, maar ze leest nu al op avi-niveau midden groep zes. Sinds ze deelneemt aan de VoorleesExpress is haar score voor begrijpend lezen twee niveaus omhoog gegaan. Stoutjesdijk ziet haar vooruitgang boeken: ‘Toen we pas begonnen las ze technisch wel goed, maar begreep ze niet altijd wat ze las. Daarom pauzeren we vaak om te praten over wat we hebben gelezen. Dat helpt.’

Hoedje van Papier

De Rotterdamse VoorleesExpress wordt gecoördineerd door Stichting Hoedje van Papier. Projectcoördinator Helena Raby stuurt samen met twee projectmedewerkers tweehonderdvijftig vrijwilligers aan, die iedere week bij een of meer gezinnen gaan voorlezen. Een traject duurt twintig weken, en halverwege wordt een gezamenlijk bibliotheekbezoek met de ouders ingepland. ‘Gezinnen worden aangemeld door toeleiders,’ legt Raby uit. ‘Dat kunnen basisscholen zijn, welzijnsorganisaties, logopedisten of leesconsulenten. De voorlezers worden begeleid door coördinatoren, het waarborgen van de kwaliteit vinden we belangrijk. Er is capaciteit voor driehonderd gezinnen en we hebben momenteel een wachtlijst. Daarom zijn we hard op zoek naar nieuwe vrijwilligers.’

Verdiepende Training

Natuurlijk gaan de vorderingen niet altijd zo razendsnel, maar Sveva’s enthousiasme over het vaste voorleesuurtje is voor veel voorlezers herkenbaar. Tijdens een Verdiepende Training Jeugdliteratuur in de Centrale Bibliotheek in Rotterdam wisselen ze ervaringen uit. De een heeft een gezin met

Amy van Voorst en Maha

Manon Stoutjesdijk en Sveva

zeer gemotiveerde ouders, die beiden mee naar de bibliotheek gaan. De ander vraagt zich af hoe hij de moeder beter bij het voorlezen kan betrekken. Er worden verschillende praktijksituaties besproken. Wat doe je als een moeder zegt dat haar kind zijn mond moet houden en stil moet zijn als jij voorleest, omdat ze onderbreken niet beleefd vindt? En kún je kinderen die geen woord Nederlands verstaan eigenlijk wel voorlezen?

Altijd vrolijk

Ellen Welschen, jeugdbibliothecaris bij de Bibliotheek Rotterdam, luistert vanavond naar de ervaringen en denkt mee. Met creativiteit los je een hoop op, zo blijkt. En het scheelt als je goed beslagen ten ijs komt met voor de situatie geschikte boeken. Welschen tovert uit haar kast steeds nieuwe titels tevoorschijn en licht ze toe. Nijntje 'opse Rotjeknors', dichtbundels, peuterboeken, prentenboeken, voorleesboeken, aanwijsprentenboeken, luisterlezentitels, toneellezen, Tijgerlezen, doe-boeken en knutselboeken – er komt van alles voorbij.

Contact

'Het gaat erom dat de kinderen aardigheid krijgen in (voor)lezen en dat de ouders het zo leuk en belangrijk gaan vinden, dat ze het voortzetten als jij weg bent,' zo vat een van de deelnemers het doel van de VoorleesExpress samen. De beloning voor de vrijwilliger is zien dat ze verschil maken, en natuurlijk het contact. Sharona Procopio Pereira, student Social Works aan de Hogeschool Rotterdam, gaat wekelijks langs bij een Portugees en bij een Marokkaans gezin. Ze doet het als stage, maar vindt het veel leuker dan ze van tevoren had verwacht. 'Het is geweldig om te doen. De kinderen zijn altijd zó blij als ik kom. We hebben heel veel plezier tijdens het lezen. Als ik een keer een rotdag heb en zie wat ik voor ze kan betekenen, dan word ik gelijk weer vrolijk.'

Zevende keer

Ook Amy van Voorst, student aan dezelfde opleiding bij de Hogeschool Rotterdam, begon als stagiair met voorlezen. Nu het studiejaar afgelopen is, voltooit ze het traject van twintig sessies in haar eigen tijd. Als ze voor de zevende keer aanbelt bij haar Syrische voorleesgezin in IJsselmonde, staat Maha (zes) al te springen in de gang. Even is ze teleurgesteld als blijkt dat haar broer Ahmed (negen) vandaag eerst mag. Terwijl Ahmed hardop leest uit Geronimo Stilton, komt Maha er verongelijkt bij zitten. Als ze dan eindelijk zelf aan de beurt is en wordt voorgelezen uit *Lekker, taart!* van David Melling, straalt ze weer. 'Ik vind het zo leuk als iemand voor mij gaat lezen! Dan word ik blij!' zegt ze geestdriftig.

Spelletjes

Moeder Nabiha is zichtbaar trots op de vorderingen van haar kinderen en blij met de VoorleesExpress, vertelt ze, maar zelf voorlezen vindt ze lastig. Hoe moeilijk het kan zijn om ouders actief bij het voorleesuur te betrekken, blijkt als de voordeurbel onophoudelijk blijft gaan. Familie, kennissen en buren stromen binnen in gebedskleed en Nabiha verdwijnt naar de keuken. Maha heeft het nauwelijks in de gaten, haar aandacht is helemaal gericht op Amy. Als ze toekomen aan haar favoriete onderdeel, het doen van spelletjes, schrijft ze in aarzelende letters de woorden 'Lita Judge' op papier. Van Voorst moet raden, maar kijkt haar vragend aan. Ze heeft geen idee. 'Kijk, het staat hier!' zegt Maha triomfantelijk en ze pakt een prentenboek van de bank. *De vliegschool* staat er op de kaft en daaronder de schrijversnaam: Lita Judge. Maha gaat na de zomer naar groep drie en kan niet wachten tot ze zelf mag leren lezen. •••

Effectonderzoek naar de Voorleesexpress

Om na te gaan wat het effect is van de VoorleesExpress op de taalvaardigheid van kinderen en de geletterde omgeving thuis, heeft de Erasmus Universiteit een effectstudie uitgevoerd onder 176 gezinnen uit zeven steden. De voorlopige resultaten laten een aantoonbaar positief effect op het verhaalbegrip zien, wanneer kinderen ten minste vijftien keer bezoek hebben gehad van de VoorleesExpress. Het volledige onderzoek zal worden gepresenteerd op het wetenschappelijk congres van Stichting Lezen op 13 december (zie ook pagina 2).

Vrijwilligers kunnen zich aanmelden via voorleesexpress.nl

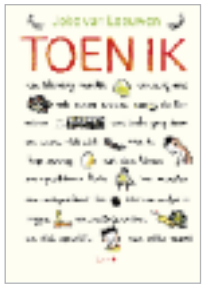

Lestips voor de Kinderboekenweek

Tijdens de Kinderboekenweek, die loopt van woensdag 3 oktober tot en met zondag 14 oktober 2018, staat het thema vriendschap centraal onder het motto 'Kom erbij!'. Op kinderboekenweek.nl zijn twintig kerntitels voor de basisschool te vinden die gaan over bijzondere vriendschappen. Bij tien extra titels (zes bekroonde boeken en vier andere kwalitatief hoogwaardige titels) is gratis lesmateriaal ontwikkeld.
Het betreft titels voor zowel beginnende als meer gevorderde lezers: *Zeezucht* van Marlies van der Wel; *Zondag, maandag, sterrendag* van Anna Woltz; *Het wonderlijke verhaal van Angelino Brown* van David Almond; *Dans!* van Mireille Geus; *Handje?* van Tjibbe Veldkamp; *Toen ik* van Joke van Leeuwen; *Sabel* van Suzanne Wouda; *Wij waren hier eerst* van Joukje Akveld; en *Was de aarde vroeger plat?* van Bette Westera. De lessuggesties, die elk zijn geschreven voor een specifieke doelgroep, zijn te downloaden via leesplan.nl, via kinderboekenweek.nl en ook via een instructie voor leesconsulenten op pro.debibliotheekopschool.nl. De lessuggesties zijn geschreven door de redactie van Boekidee in opdracht van Kunst van Lezen. [*AT*]

De Brief voor de Koning op Netflix

Netflix, het grootste internet-televisienetwerk wereldwijd, gaat een serie maken gebaseerd op Tonke Dragts bekroonde kinderboek *De brief voor de koning*. De serie zal als Netflix Original Serie worden aangeboden in 190 landen voor ruim 125 miljoen abonnees. Uitgeverij Leopold verkocht in juli de internationale televisierechten van de ridderroman aan de Britse productiemaatschappij FilmWave. De opnames beginnen in het najaar in Nieuw-Zeeland. *De brief voor de koning* verscheen in 1962 en won in 2004 de Griffel der Griffels, een eenmalige onderscheiding voor het beste kinderboek aller tijden. Het verhaal gaat over de jonge Tiuri, die tijdens de nachtwake voor zijn ridderslag wordt aangesproken door een vreemde, die hem smeekt een brief met een belangrijke boodschap te bezorgen. Tiuri zwicht en begeeft zich daarmee in een adembenemende queeste, die hem voert langs woeste rivieren, hoge bergen en diepe dalen, tot in het hart van het naburige rijk Unauwen. In 2014 werd het boek in het Engels vertaald en gepubliceerd in Groot-Brittannië, waar het zeer lovende kritieken ontving. Pieter Verhoef bewerkte het boek in 2008 tot een bioscoopfilm. [*AT*]

Lokaal Besteden

In september gaat de jaarlijkse Kinderpostzegelactie weer van start. Om kinderen meer te betrekken bij het doel van de Kinderpostzegelactie, kunnen scholen een deel van het opgehaalde geld besteden aan een goed doel in de omgeving van de school, via het project Lokaal Besteden. Een van de mogelijkheden is het stimuleren van lezen op de eigen school via Stichting Lezen. Kinderpostzegels werkt al langer intensief samen met Stichting Lezen. Op honderdvijftig basisscholen in krimp- en anticipeergebieden, die deelnemen aan de Bibliotheek *op school*, is de aanschaf van boekenkasten en boeken mogelijk gemaakt. Daarnaast kregen honderd kinderen per school een Boekenbon van tien euro cadeau en konden tweehonderd basisscholen meedoen met het project Vakantielezen. Via Lokaal Besteden kunnen basisscholen nu ook een deel van het door hun leerlingen opgehaalde bedrag inzetten om bijvoorbeeld de boekencollectie uit te breiden, vakantiepakketten of een boekenkast aan te schaffen. Deelnemende scholen kunnen tot 26 september 2018 hun voorkeur aangeven op het scholenportaal van Kinderpostzegels. De Kinderpostzegels staan dit jaar in het teken van het vijftigjarig jubileum van *De Fabeltjeskrant*. [*AT*]
Kinderpostzegels.nl

Auteursbezoeken onderzocht

Jaarlijks komen tweehonderdzestigduizend leerlingen van basis- en voortgezet onderwijs met een schrijver in contact via De Schrijverscentrale. Wat gebeurt er na zo'n bezoek? Welke bijdrage levert een auteursbezoek aan leesbevordering en welke factoren zijn daarop van invloed? Met die onderzoeksvragen voerden Stichting Lezen en De Schrijverscentrale een gezamenlijk literatuur- en gebruikersonderzoek uit onder leerlingen, docenten, bibliothecarissen, leesconsulenten en auteurs. Uit de resultaten blijkt dat schrijversbezoeken een positieve invloed hebben op de leesbeleving van leerlingen. Kinderen en jongeren raken nieuwsgierig naar nieuwe boeken en worden geprikkeld om een boek van een bezoekende schrijver te lezen. Een goede voorbereiding van het bezoek in de les is echter wel cruciaal voor het slagen van de bijeenkomst. Het onderzoeksrapport en de daaruit voortvloeiende aanbevelingen worden op 13 september gepresenteerd tijdens de bijeenkomst *Dichter bij de schrijver, dichter bij lezen* onder leiding van Nelleke Noordervliet. Het complete rapport is vanaf dat moment te downloaden op de website van Stichting Lezen. [AT] lezen.nl

FOTO EDWIN WALVISCH

Beestachtig mooi

Het is bijna Dierendag en dat wordt in de boekwinkel gevierd met prachtige nieuwe dierenweetjesboeken met beeldschone tekeningen.

- *Bij de beesten af* van Katharina von der Gathen en Anke Kuhl (ill.) (Gottmer, 9+) gaat over het bizarre liefdesleven van dieren. Muskusossen botsen met een kletterende klap tegen elkaar in de race om een vrouwtje, zebra's bijten in elkaars poten en hazen slaan knoerthard op elkaars hoofd.
- Tonijnen zijn super gespierd, pinguïns zijn acrobaten. In *Het zinderende zee boek* van Yuval Zommer (Lemniscaat, 8+) zwemmen ze in de adembenemend blauwe oceaan, die is versierd met korte zeeweetjes van zeelevenexpert Barbara Taylor.
- *Rotbeesten* van Gemma Venhuizen en Tjarko van der Pol (ill.) (Luitingh-Sijthoff, 10+) is een 'aanstekelijk boek over insecten en andere kriebelbeestjes'. De toon is origineel, de weetjes zijn onweerstaanbaar en de humoristische tekeningen maken vrolijk.
- In de Koggelsteeg in Ootmarsum deed Sylvia Weve een prachtvondst. Ze duikelde een oud, besmeurd logboek op en toverde het om tot een rijk geïllustreerde catalogus van allerhande verzindieren: *R. Laurence van Heden tot Elders* (Hoogland & Van Klaveren, 9+). [AT]

Eddie, Belle en Flo in Londen

Als moeder van twee dyslectische kinderen weet schrijfster Inga Mol hoe ze rekening kan houden met leesmoeilijkheden. In de serie *Eddie, Belle en Flo* zet ze in op leesplezier en zorgt ze voor duidelijk herkenbare karakters.
'Grote letters, niet te lange zinnen, een ruime opmaak – dat hielp mijn eigen kinderen bij het lezen. Ik heb jarenlang gewerkt als bibliotheekouder en heb daar ervaren wat kinderen die lezen lastig vinden wel en niet willen. Speciale dyslexieletters vonden ze vreselijk. Het liefst wilden ze dikke boeken, net als anderen. Kinderen met leesmoeilijkheden ondervinden steun bij herkenbare personages, ontdekte ik. Met die ervaring schrijf ik nu zelf. Oom Ewald uit *Eddie, Belle en Flo* zegt altijd: "Oh ja, zo." Buschauffeur Bert Beentjes zet steeds de letter t op de verkeerde plek: "Ik hoopt het, jongen."Dan weet je gelijk wie er aan het woord is. Ook vermijd ik zoveel mogelijk woorden zonder herkenbare voorstelling voor kinderen. Wat ik doe, is niet wetenschappelijk verantwoord, maar gebaseerd op mijn eigen ervaring. Laatst hoorde ik van ouders dat hun kind nooit zelf las en dat ze het ineens aantroffen in een hoekje met *Eddie, Belle en Flo*. Heel ontroerend.' [AT]

FOTO ANNEMARIE TERHELL

‘DEZE BIEB IS ECHT VAN ONS SAMEN’

BOEKEN OP SCHOOL EN THUIS – Stillezen met kleuters? Het kan, echt. Er worden wel meer bijzondere resultaten bereikt met de Bibliotheek *op school* op de Koningin Emmaschool in Kampen. Vrij lezen, boekensushi’s en speeddaten met boeken wakkeren het enthousiasme voor lezen flink aan. ‘Het lezen is hier helemaal ingebed,’ ziet leesconsulent Anne van Laar.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Woensdagochtend elf uur. Groep zes van leerkracht Brenda Dekker doet een boekendans. Iedereen huppelt en swingt door de klas, op alle tafels ligt een boek. ‘Als de muziek stopt, zoek je het dichtstbijzijnde plekje,’ zegt Dekker tegen de klas. Alicia en Isa lichten het nog even toe aan de bezoeker die vanmorgen meekijkt: ‘Je leest eerst de voor- en de achterkant. Dan ga je een stukje in het boek lezen. Het gaat erom dat je zo nieuwe boeken ontdekt en dat je elkaar over de boeken vertelt.’ Als iedereen is uitverteld, maakt de juf een rondje. ‘Jack, jij bent een duo met Mahmoud. Kun jij ons vertellen welk van deze twee boeken Mahmoud het leukst vindt?’

Vijf minuten stil

Intussen, in het lokaal van de kleuters, staat vrij lezen ingeroosterd. De timer op het smartboard wijst nog vier minuten aan. Het is muisstil in de klas. De kinderen zijn met hun boek in hoekjes of onder een tafel gekropen. Nog lang niet iedereen kan lezen, maar zonder uitzondering zijn de kinderen verdiept in hun prentenboek. Van alle boekenactiviteiten vindt leerkracht en leescoördinator Willi Post dit toch wel de allermooiste. ‘Vroeger was ik degene die het hardste riep: met kleuters kún je niet stillezen! Onze toenmalige leesconsulent zei: waarom probeer je het niet gewoon? Nu vind ik het geweldig. Zelfs in een klas met 36 leerlingen lukt het!’

Zelf scannen

Alle leesactiviteiten zijn ingebed in het programma rond de Bibliotheek *op school*. De schoolbibliotheek heeft een strategische ligging: beneden in de gang, een plek waar iedereen vaak langs loopt. Jorik (tien), Lotte (elf) en Nynke (elf) laten zien hoe het uitleenmeubel werkt. ‘Zo kun je zelf een boek scannen,’ demonstreert Jorik. ‘We gebruiken het programma Schoolwise. Je kiest je naam en je groep en als je het hebt gescand, dan kun je het meenemen.’ Zelf heeft hij nu het gloednieuwe exemplaar van *De waanzinnige boomhut van 91 verdiepingen* in zijn laatje liggen, hij heeft het als eerste kunnen lenen. ‘Ik vind het een heel leuke serie en heb ze nu bijna allemaal gelezen.’

Vakantieboek

Iedere ochtend is er een ouder aanwezig om de kinderen te adviseren en te helpen met opruimen. Ze vormen een hechte club van vijf bibliotheekouders, vertelt Esther Dekker, die deze woensdag dienst heeft. Met vier kinderen op deze school ziet ze thuis wat de impact van de Bibliotheek *op school* is. Iedereen leest. Dat is belangrijk, vindt ze. Dat je gemakkelijk een boek kunt meenemen, verlaagt de drempel. 'Het is een leuke plek in school met vrolijke meubels, heel toegankelijk. Ook ouders nemen vaak een boek mee. Op de laatste vrijdag voor de vakantie komen ze vaak nog even langs om iets mee naar huis te nemen.' Dekker vindt het plezierig dat de school erg open staat voor de inbreng van de bibliotheekouders. 'Er wordt naar je geluisterd. Deze bieb is echt van ons samen.'

Nieuwbouw

'Boeken zijn heel belangrijk op deze school,' bevestigt directeur Gradus van Assen in zijn kantoor. De bibliotheek krijgt dan ook een prominente rol in de aanstaande nieuwbouw. Hij laat tekeningen van het nieuwe schoolgebouw zien waarop kastjes met boeken zich langs de trap omlaag slingeren. Helaas is de hoge kast aan de zijkant van de trap afgekeurd door de brandweer, daarom stoeit hij nu met de architect om tot een andere oplossing te komen. 'Het idee dat boeken door het hele gebouw te vinden zijn, is heel mooi,' vindt hij. 'Dat moet erin blijven.'

Stimuleringregeling

De afgelopen jaren heeft de Koningin Emmaschool meegedaan aan de intensieve stimuleringsregeling van Kunst van Lezen, een traject dat het leesplezier op scholen met een hoog percentage leerlingen uit laagtaalvaardige gezinnen stimuleert. Uit de leesmonitor, die ieder jaar wordt afgenomen, blijkt dat het leesplezier van leerlingen is toegenomen, vooral bij jongens. Ook het gedrag van leraren is veranderd. Het leesbeleid is nu stevig verankerd. De volgende uitdaging: het leesgedrag thuis beïnvloeden. 'Dat is zo'n beetje de grootste uitdaging die je als school kunt aangaan,' weet Van Assen. 'Door ouders het leesplezier te laten beleven, willen we verandering stimuleren. We praten met ouders over makkelijk haalbare doelen. Kleine stapjes.'

Uitnodigen

Zo organiseert de school tegenwoordig boekenkringen en voorleesmomenten die toegankelijk zijn voor ouders. 'Dat was wel even wennen voor iedereen, maar de spanning is er nu af,' ziet Van Assen. 'Eerst stonden ouders achter in de klas te kijken, handen in de zakken, nu weet iedereen dat je mee mag doen.' Een belerende toon richting ouders werkt bij deze ouderpopulatie averechts, weet hij. 'Het heeft geen zin om te zeggen: jullie moeten. Ze uitnodigen, het voordoen, dat werkt veel beter. Dan zie je dynamiek ontstaan.'

Prachtige stappen

Anne van Laar, die de Bibliotheek *op school* op zes scholen in Kampen coördineert, ziet dat de ouderopkomst bij activiteiten heel behoorlijk is. 'Deze school werkt heel mooi met de ouders samen,' vindt ze. Voor de toekomst wordt gedroomd over nog mooiere resultaten. In Kampen is het percentage laaggeletterden hoger dan het landelijk gemiddelde, daarom staat het leesbeleid hoog op de agenda. Tenminste: bij de bibliotheek en bij de schoolbesturen. De gemeente is nog weinig zichtbaar als partner. Van Laar: 'Het was heel mooi geweest als de gemeente het project niet alleen in woord, maar ook in daad had ondersteund. Maar dat is helaas nog te weinig gebeurd.'
Ook zonder die betrokkenheid maakt de school vaart. Van Assen: 'Toen ik hier zeven jaar geleden begon was het met de leesbeleving niet best gesteld. Wij waren een van de eerste scholen in Kampen die besloot aan te haken bij de Bibliotheek *op school*. Terecht, zo blijkt: we hebben prachtige stappen gezet.' •••

FOTO'S ANNEMARIE TERHELL

Kopgroep de Bibliotheek *op school*
In de Bibliotheek *op school* werken bibliotheken, scholen en gemeenten op strategisch niveau structureel samen aan taalontwikkeling, leesbevordering en mediawijsheid van kinderen en jongeren. Het doel is een aantoonbare kwaliteitsverbetering van voorleesklimaat op school en het stimuleren van meer lezen, op school en thuis. Inmiddels wordt op 2.813 basisscholen (42 procent) gewerkt volgens de aanpak van de Bibliotheek *op school*.
De intensieve stimuleringsregeling van Kunst van Lezen omvat achttien 'kopgroeplocaties': twaalf basisscholen en acht vmbo-scholen verspreid over Nederland, die sinds 2016 nog intensiever met de bibliotheek hebben samengewerkt, onder begeleiding van onderwijsadviesbureau Sardes. Specifieke doelgroep hierbij zijn ouders met een lage taalvaardigheid.
debibliotheekopschool.nl; leesmonitor.nl

‘Een doorgaande leeslijn zonder breuken’

***Lezen* 1-2006**

Aad Meinderts introduceert het nieuwe magazine van Stichting Lezen, waarin professionals op het gebied van leesbevordering en literatuur bij elkaar over de heg kunnen kijken. Hij bepleit ‘een doorgaande leeslijn, zonder breuken’. ‘Literatuur is een lange lijn van Annie M.G. Schmidt en Paul Biegel naar Jonathan Safran Foer en Tommy Wieringa,’ meent ook *NRC*-criticus Karel Berkhout, die met andere jeugdboekrecensenten aan tafel gaat voor een gesprek over hun functie als gids in het literaire landschap. Martijn Nicolaas gedenkt de pas overleden Gerard Reve en vraagt zich af of Reve nog leeft in het literatuuronderwijs. Tommy Wieringa vertelt over zijn recente doorbraak naar het grote publiek met *Joe Speedboot*. In de allereerste atelierrubriek vertelt Sieb Posthuma over zijn pasverworven droomopdracht: de complete vormgeving van de kerstproductie van het Nationale Ballet.

***Lezen* 1-2007**

In de aanloop naar de Boekenweek over humor een gesprek met Herman Brood-biograaf, Nationaal Dictee-icoon, dichter en vaste columnist van *Lezen* Bart Chabot over rock-’n-roll als levenshouding. Hoogleraar Harry Bekkering volgde drie maanden lang jeugdboekrecensent Pjotr van Lenteren. Dick Bruna gunt ons een kijkje in zijn ordelijke atelier, waar de penselen gerangschikt op grootte op zijn werktafel liggen te wachten en waar de fanmail uit Japan liefdevol in een kastje ligt uitgestald. Jeugdtheater Hofplein steekt *De snoepwinkel van Zevensloten* van Koos Meinderts in een cabaretesk jasje. En verder: de honderdste geboortedag van Astrid Lindgren; een gesprek met Frank Groothof als ambassadeur van de Jeugdtheaterdagen; de Woutertje Pieterse Prijs viert haar twintigjarig bestaan; en in het hart een cyclisch gedicht van Maria Barnas.

***Lezen* 3-2007**

Harry Mulisch viert zijn tachtigste verjaardag; hoogleraar Marita Mathijsen vraag zich af of er nog een boek van zijn hand zal verschijnen en vooral ook: of we daar wel op moeten hopen. Renate Dorrestein maakt zich druk over de verregaande seksualisering van de maatschappij en schrijft met *Echt sexy* een aanklacht tegen de bimboficatie: ‘We moeten seks uit de uitverkoop halen.’ Docenten Nederlands Martijn de Bont en Gijs Ornee lezen vast *De gelukkige klas* van Theo Thijssen, dat centraal zal staan in de campagne Nederland Leest. Sylvia Weeve wordt geportretteerd in haar Amsterdamse atelier en hoopt na *Kip en ei* op het maken van een tweede eigen prentenboek. En verder: zes kinderboekenschrijvers onthullen hun schrijversgeheimen; Gerrit Komrij graaft zich een weg door meters kinderpoëzie voor een nieuwe bloemlezing en doet daarvan verslag op zijn weblog; Jan Terlouw houdt voor *Lezen* een leeslogboek bij.

***Lezen* 4-2010**

Het Kinderboekenmuseum presenteert Papiria. Gewapend met een elektronische polsband kunnen kleine bezoekers zich een weg banen langs een technisch vooruitstrevende opstelling vol boeken, filmpjes en multimedia. Sanneke van Hassel en Gerbrand Bakker zoeken de verstilling op in het Noord-Groningse Leens en gaan op bezoek in de tuin van dichter C.O. Jellema. Ronald Giphart stuurt zijn alter ego Giph naar het noorden in *IJsland* en haalt uit naar de wijze waarop sommige collega’s het vak beschouwen als een metaforenmachine. En verder: Coosje van der Pol promoveert op literaire competentie bij kleuters; driekwart van de leerkrachten leest weinig of geen jeugdboeken, zo blijkt uit onderzoek; Dieuwertje Blok toont haar boekenkast; illustratrice Noëlle Smit vertelt over *Fiet wil rennen*, dat is verkozen tot Prentenboek van het Jaar.

JUBILEUM – Wie twaalfenhalf jaar lang verslag doet van boeken, evenementen en onderzoek en honderden bevlogen schrijvers, illustratoren, docenten en leesbevorderaars spreekt, schrijft ongemerkt geschiedenis. Een greep uit vijftig nummers *Lezen* met bijzondere interviews en opvallende projecten. Oude nummers van *Lezen* (vanaf 2010) zijn terug te vinden op lezen.nl

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Lezen 3-2011

De Penseeljury onder voorzitterschap van Wim Pijbes heeft besloten om goud toe te kennen aan een buitenlandse illustrator. Mirjam Noorduijn gaat op zoek naar de reden: ligt het aan het reglement of aan de kwaliteit van de Nederlandse inzendingen? Philip Huff is enthousiast over de verfilming van *Dagen van gras* en beseft dat uiteindelijk alles autobiografisch is – al schrijft hij niet over zichzelf. Christiaan van Willenswaard, oud-adjunct-directeur van Stichting Lezen, blikt terug op vijftien jaar leesbevordering. Angela Esajas, de winnaar van de allereerste Voorleeswedstrijd voor Pabo's, is overtuigd van het belang van voorlezen. En verder: Peter van Gestel over zijn tienjarige hoofdpersonen; Lucky Fonz III over zijn fascinatie voor Nescio en James Joyce; een kijkje in het atelier van Wendy Panders; en op de achterpagina een brief van Marjet Huiberts aan Arendsoog.

Lezen 1-2012

Het toegankelijke kinderboek is in opmars, zo hopen jeugdboekenschrijvers. Te lang al bestaat er een kloof tussen jeugdboeken die populair zijn bij kinderen en de verliteraruurde boeken die worden doodgeknuffeld door volwassen, vindt Edward Van de Vendel. Hij wil de schijnwerper zetten op het tussenland en hoopt op een synthese van het goedgeschreven én toegankelijke jeugdboek. In boekhandel H. De Vries in Haarlem interviewt Floortje Zwigtman Meg Rosoff over haar nieuwe roman. Beide schrijvers ergeren zich aan de young adult-hype en de vaste plaats waarnaar deze doelgroep wordt verwezen in de boekwinkel of bibliotheek. 'Mensen praten tegenwoordig over young adults alsof het poedels zijn, of border colllies,' grapt Rosoff. Tom Lanoye schrijft het Boekenweekgeschenk *Heldere Hemel* en praat over hoop en twijfel met Victor Schiferli. En verder: het tablet als toverboek; drie bijzondere schrijversvriendschappen; en drie kinderboekenschrijvers in de volwassenenkast.

Lezen 2-2014

Het Jaar van het Voorlezen 2013 zit erop; in 2014 vraagt de Leescoalitie specifiek aandacht voor de rol van vaders in de leesopvoeding met de campagne Vaders voor Lezen. Zo worden minderjarige gedetineerden in Rijksinrichting De Hartelborgt in Spijkenisse ondersteund bij het maken van een voorlees-cd voor hun kinderen. In dit nummer een impressie. Maartje Wortel gaat in gesprek over de zoektocht naar identiteit en de keerzijde van opperste vrijheid, die zo beklemmend kan werken. Bovenbouwdocenten van verschillende vwo-scholen vertellen over hun zoektocht naar evenwicht bij het samenstellen van criteria voor de leeslijst, waarbij leesplezier en literatuurkennis elkaar niet in de weg hoeven te zitten. Jacques Vriens blikt terug op zijn eerste jaar als Kinderboekenambassadeur en is hoopvol gestemd over de toekomst. En verder: het schrijverschap van Marjolijn Hof; Jacob Derwig als lezer, acteur én voorleesvader; en Anna Woltz als Schoolschrijver.

Lezen 1-2016

In het veertigste nummer van *Lezen* aandacht voor De nieuwe bibliotheek of, zoals architect Francine Houben ze noemt, de 'kathedralen van onze tijd.' Ze werkt aan de grootscheepse renovatie van de New York Public Library: 'Het idee van een bibliotheek als investering in het menselijk kapitaal van de stad vind ik inspirerend.' Een studie van Thijs Nielen en Adriana Bus toont aan dat de Bibliotheek *op school* een onomwonden positief effect heeft op zowel jongens als meisjes. Dat is goed nieuws, aangezien uit onderzoek blijkt dat de leesmotivatie van Nederlandse kinderen internationaal gezien achterblijft. Als voorproefje op Lezen Centraal, dat als thema heeft 'Van boeken word je beter', gaat arts en literatuurkenner Arko Oderwald in gesprek over de helende kracht van verhalen. En verder: in Friesland wordt gewerkt met het nieuwe Friese leesproject Lês No; het aanbod van prentenboekenapps groeit snel; en Tom Poes viert zijn vijfenzeventigste verjaardag.

FOTO JANNEKE VAN WIJK

Groene Hart Rijnwoude wint De Weddenschapstrofee voor de derde keer

‘Die trofee motiveert’

UITDAGING – Tijdens De Weddenschap gaan leerlingen met klas, docent en drie BN’ers de uitdaging aan om drie boeken te lezen. De vmbo-scholen Groene Hart Rijnwoude en SG Nelson Mandela zijn enthousiaste deelnemers.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

Bij het betreden van Groene Hart Rijnwoude komt je een aanstekelijk, vrolijk geroezemoes tegemoet. Niet gek: in de aula van de school in Hazerswoude-Dorp verzamelen zich zo’n driehonderdvijftig leerlingen om de jaarlijkse cultuurdag af te sluiten. De sfeer is uitermate zonnig. Net zoals buiten. Een docente beklimt ondertussen het podium. De uitgelaten stemmen dempen. Het stoelengeschuifel stopt. En de docente, die Martine Timmermans heet, neemt het woord. ‘Het is ons weer gelukt,’ spreekt ze iedereen toe. ‘Voor de derde keer op rij is onze school de landelijke winnaar van De Weddenschap en de De Weddenschapstrofee.’ Gejoel en geklap vullen de aula. Timmermans’ ‘Daar mogen jullie trots op zijn,’ klinkt er nog net bovenuit.

Dát gaan we doen

Trots is Timmermans zelf ook. Als docente Nederlands is ze altijd op zoek naar aansprekende leescampagnes om de vmbo’ers en onderbouw-havisten aan te zetten tot lezen, vertelt ze. ‘Want dat vinden ze – ook hier – over het algemeen verschrikkelijk. Toen ik in 2015 De Weddenschap op de Stichting Lezen-site voorbij zag komen wist ik direct: dát gaan we doen.’ Ze licht toe: ‘Vooral het competitieve element sprak mij aan: de leerling uitdagen om drie boeken in een halfjaar te lezen in de vorm van een weddenschap. Ze moeten hier op school toch al vier titels per jaar lezen. Als je dan door deelname aan De Weddenschap gecoacht kan worden door een BN’er, na afloop beloond wordt met een certificaat en daar bovenop ook nog prijzen kan winnen, zowel individueel als met de hele school, zijn dat extra’s die lezen een stuk aantrekkelijker maken.’

Extra inzet

Nicky (vijftien, drie TL) is het eens met haar docente. ‘We krijgen toetsen over die boeken,’ legt ze uit. ‘Als je over wilt gaan, zal je ze sowieso moeten lezen. De Weddenschap maakt het makkelijker. Omdat er prijzen zijn, zet je je extra in.’ Brent (veertien, drie havo) – ‘helemaal geen lezer’ – bevestigt dat. ‘Die trofee die de school kan winnen motiveert,’ vindt hij. ‘Het is een soort doel waar je met zijn allen naartoe kan werken.’ Olivier (veertien, twee TL) leest echter met name voor de docent. ‘Anders doet ze helemaal voor niks zo haar best,’ lacht hij. ‘Lezen is saai. Een film vind ik prettiger: de beelden maken het makkelijker.’ Nicky reageert: ‘Ik vind juist dat je in een boek meer leest dan je in een film ziet. Er is ruimte om het verhaal te interpreteren zoals je zelf wilt. Dat vind ik een verrijking.’

FOTO URSULA FOTOGRAFIE

Met de klok mee: Lize Korpershoek, Tjindjara, Ruben Annink

Zien lezen doet lezen

Dat enorme profijt dat leerlingen van boeken lezen hebben – voor alle vakken – , was voor Cynthia Pools, docente Nederlands op SG Nelson Mandela en dyslexie- en RT-adviseur, de hoofdreden om vorig jaar op de Purmerendse vmbo-school De Weddenschap te introduceren. 'Ik begon hier nieuw, als voorzitter van de vakgroep Nederlands, en vond dat er te weinig gelezen werd. Daarnaast wilde ik het leesplezier bevorderen: als dat groeit, blijkt dat het niveau van de boeken die de leerlingen kiezen vanzelf omhoog gaat. Met De Weddenschap kan ik aan die doelen werken en een leescultuur creëren. De campagne geeft leerlingen precies dat extra duwtje dat ze nodig hebben. Kinderen willen altijd weten wat het ze oplevert. De te verdelen prijzen werken daarom zeker stimulerend. Maar wat ook aanspreekt, zijn de drie leescoaches. Wanneer leerlingen zien dat ook BN'ers lezen, kan dat ze helpen. Het draagt bij aan het imago van lezen.'

Suf imago

Singer-songwriter Ruben Annink, een van de nieuwe uitdagers van de achtste De Weddenschap-editie*, erkent dat dat imago helaas nogal 'suf' is. 'Boeken,' zegt hij, 'vinden veel jongeren iets voor oudere mensen. Mijn leeftijdgenoten spenderen uren achter hun telefoon – om foto's te kijken, of Facebookberichten te lezen. Vergeleken bij vroeger wordt er weinig gelezen. Ik haakte zelf ook zo rond mijn veertiende af. Deels omdat ik dyslectisch ben. Toch heb ik daar nu spijt van. Daarom doe ik mee met De Weddenschap. Ik vind het belangrijk te laten zien wat boeken kunnen betekenen – dat lezen niet suf is. Sinds ik weer ben begonnen haal ik er zoveel uit: plezier, en mooie zinnen, of onverwachte woorden die me helpen bij het schrijven van mijn songteksten.'

Leeszaadje

Ondanks dat Annink gevoelig is voor mooi taalgebruik, leest hij geen gedichten. De Weddenschap brengt daar echter misschien wel verandering in. Annink moet namelijk de bundel *Onbreekbaar* van Hans Hagen lezen. 'Dat krijg ik weer,' dacht hij eerst, 'poëzie – zo zwaar. Maar nee, wat ik al heb gelezen is goed, luchtig, mooi, herkenbaar. En de beeldspraak is knap gedaan. Met deze bundel kan ik een leeszaadje planten in het hoofd van jongeren. De Weddenschap gaat er voor mij niet om dat je tweeduizend mbo'ers geforceerd een boek laat lezen, maar dat ze een klein zetje in de goede richting krijgen. Daarbij maakt het niet uit of ze digitaal of analoog lezen, zolang ze de stap maar zetten om te gaan lezen.'

Zelf kiezen

De leerlingen hoeven niet per se dezelfde boeken als de uitdagers te lezen. Timmermans is daarom blij dat sinds Groene Hart Rijnwoude meedoet met het programma van De Bibliotheek *op school*, het boekenassortiment enorm is uitgebreid, zodat ze wat te kiezen hebben. Pools was aangenaam verrast dat door De Weddenschap haar leerlingen uit zichzelf op internet naar e-books gingen zoeken. 'Zelfs dyslectische kinderen deden dat,' vertelt ze. 'Die waren zo vindingrijk om audioboeken te downloaden. Heel leuk.'

We gaan door

Pools en Timmermans vinden dat de school naast een campagne als De Weddenschap altijd ook zelf initiatieven moet ontplooien. Zo heeft de directeur van Pools extra prijzen vanuit school ter beschikking gesteld. En in Hazerswoude-Dorp hadden ze naar aanleiding van een bezoek van schrijfster Daniëlle Bakhuis, tijdens de Boekenweek voor Jongeren, er zomaar een vierde BN'er bij. Tijdens een interview met het Rijnwoude Schooljournaal daagden leerlingen Bakhuis uit De Weddenschap aan te gaan en drie boeken in een halfjaar te lezen. Timmermans betreurt het daarom dat de school de komende editie de trofee niet meer kan winnen. 'Drie keer is het maximum, heeft de organisatie besloten,' vertelt ze. Voor Pools schept dat juist mogelijkheden. 'De eerste slag hebben we gewonnen door mee te doen,' vindt ze. 'We hebben een tweede plek behaald en nu gaan we door. Als er zich voor deze editie nog meer leerlingen aanmelden, winnen we misschien wel. Wat alvast meehelpt, is dat de aftrap bij ons op school plaatsvindt. We kijken ernaar uit.' •••

deweddenschap.nl

*zie pagina 23: Achtste editie De Weddenschap

Nederland junior leest Graaf Sandwich

Sinds 2016 heeft de landelijke bibliotheekcampagne Nederland Leest ook een Junior-editie voor basisschool- en vmbo-leerlingen van tien tot veertien jaar. Het thema van de leesbevorderingsactie dit jaar is voeding, onder het motto 'wij zijn wat wij eten.' Deelnemende groepen krijgen daarom het non-fictieboek *Graaf Sandwich en andere etenswaardigheden* van tweevoudig Gouden Griffel-winnaar Jan Paul Schutten cadeau. In beknopte hoofdstukjes vertelt Schutten van alles en nog wat over de geschiedenis van ons eten. De columnachtige teksten zijn boeiend, humorvol en informatief, en worden aangevuld met verrassende en gekke recepten en proefjes om thuis of in de klas uit te voeren. Jeroen Funke verluchtigde het geheel met grappige, stripachtige illustraties. Behalve voor leesbevordering lenen boek en het bij het thema ontwikkelde lesmateriaal zich goed voor projecten of debatten over voeding, variërend van wat gezond eten is tot de basissmaken en zintuigen. De heruitgave van *Graaf Sandwich* verschijnt in samenwerking met Kunst van Lezen en de Bibliotheek *op school*. De campagne loopt van 1 tot en met 30 november. [MN]

nederlandleest.nl/junior

Thrillermusical Schuld & Vals, de film

Na *Vals* en *Shock* gaat nu ook de jeugdthriller *Schuld* van zesvoudig winnares van de Prijs van de Jonge Jury Mel Wallis de Vries het theater in. De thrillermusical van Theater Terra-eigenaar en producent Michiel Morssinkhof volgt de plot uit het boek dat draait rond het thema pesten. Drie jongeren van dezelfde school plegen kort na elkaar zelfmoord. Aanvankelijk bestempelt de politie de zelfdodingen als een tragische samenloop van omstandigheden: het drietal zat niet bij elkaar in de klas en kende elkaar niet. Maar wanneer Tess – net nieuw op school – een briefje ontvangt met de tekst 'jij bent de volgende', vraagt ze zich af of het drama wel zo toevallig was. Als ze op Instagram een verband ontdekt, gaat ze op onderzoek uit met alle (bijna) fatale gevolgen van dien. Eind 2018 verschijnt ook de verfilming van Wallis de Vries' bestseller *Vals*. De filmcast bestaat onder meer uit Abbey Hoes, Holly Mae Brood en Jelka van Houten. *Vals* wordt geregisseerd door Dennis Bots (*Achtste-Groepers Huilen Niet* en *Oorlogsgeheimen*). De boeken van Wallis de Vries verschijnen bij uitgeverij De Fontein. [MN]

schuldthrillermusical.nl, valsdefilm.nl

FOTO JAAP VRENEGOOR

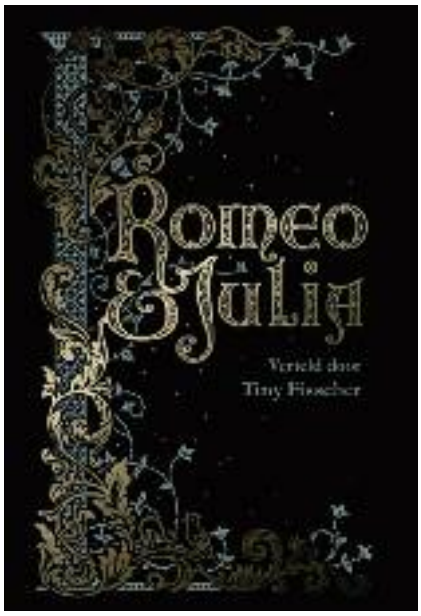

Nieuwe lijn wereldklassiekers

Blossom Books start een lijn met wereldklassiekers. Doel is jongeren te enthousiasmeren voor de grote werken uit de wereldliteratuur. De nieuwe hertalingen volgen het origineel, maar zijn zo bewerkt dat ze een opstap bieden naar het oorspronkelijke werk of andere klassiekers. Het idee voor de reeks speelde al langer bij uitgever Myrthe Spiteri. Pas toen auteur Tiny Fisscher haar toevallig een prozabewerking stuurde van Shakespeare-klassieker *Romeo & Julia*, concretiseerde ze haar plan. Fisscher – bekend van haar bewerking van *Alleen op de wereld* (Gottmer) van Hector Malot – blijft dicht bij de oorspronkelijke toneelversie, met het zestiende-eeuws Verona als setting, veel dialogen en weinig beschrijvingen. Spiteri en Fisscher hopen dat het verhaal over de onmogelijke liefde tussen twee jongeren uit vijandige families zo weer toegankelijk wordt. De reeks krijgt een passend klassiek uiterlijk met linnen omslag met goudopdruk, leeslint en zwart-wit illustraties. Illustrator Sophie Pluim verzorgt cover en binnenwerk. In 2019 verschijnt een hertaling door Maria Postema van Mary Shelley's *Frankenstein*. [MN]

blossombooks.nl

Achtste editie De Weddenschap

Onder het motto ‘lezen en laten lezen’ vindt in de week van 29 oktober de aftrap van de achtste editie van leescampagne De Weddenschap plaats. Singer-songwriter Ruben Annink, zangeres-danseres Tjindjara en illustrator-videomaker Lize Korpershoek zullen (v)mbo scholieren door heel Nederland uitdagen om, net als zij, drie boeken in een halfjaar te lezen. De titels waarmee de drie BN’ers op stap gaan, zijn *Arabische Sprookjes* (Rodaan Al Galidi en Geertje Aalders), *Live Stream* (Buddy Tegenbosch), *Suske en Wiske – Cromimi* (Gerben Valkema en Yann), *Onbreekbaar* (Hans Hagen), *De schaduwen van Radovar* (Marloes Morshuis), *Nooit meer thuis* (Martine Letterie), *Het kankerkampioenschap voor junioren* (Edward van de Vendel) en *Grote gevoelens, verhalen over psychologie* (Janny van der Molen). De scholieren mogen ook andere boeken kiezen uit de aan Leeskracht en Bieb4you gekoppelde, digitale boekenplank. Zoals ieder jaar zijn er prijzen te verdelen. Dit seizoen zijn extra prijzen te winnen met het maken van mediawijze (spel)opdrachten. [*MN*]

deweddenschap.nl, zie ook pagina 20, 21

BEELD TED VAN LIESHOUT

De BruutTAAL Gouden Lijst

Bijna dreigde de Gouden Lijst niet te worden uitgereikt. De prijs voor beste jeugdboek voor twaalf tot vijftien jaar zou volgens CPNB onvoldoende effect sorteren in de media en verkoop, en werd opgeheven. Zonder de prijs – ooit door Ted van Lieshout en Hans Hagen uit protest geïnitieerd, omdat de CPNB de Gouden en Zilveren Zoenen voor twaalfplusliteratuur afschafte – zouden er geen boeken voor twaalf- tot vijftienjarigen worden bekroond. Dus reanimeerden Van Lieshout en Hagen de prijs, geholpen door sponsors BruutTAAL en Gregor’s Lijsten. Recensenten maakten vervolgens tweemaal een top drie. Daaruit werd een nominatielijst van oorspronkelijk Nederlandstalig werk samengesteld – *De zweetvoetenman* (Annet Huizing & Margot Westermann), *Niemands meisje* (Lydia Rood), *Er is geen vorm waarin ik pas* (Erna Sassen) en *De lovebus* (Tjibbe Veldkamp) – en een van vertaald werk: *Paard, paard, tijger, tijger* (Mette Eike Neerlin), *Woordnerd* (Susin Nielsen) en *The Hate U Give* (Angie Thomas). De winnaars worden 8 september bekend gemaakt in *De Taalstaat*, Radio 1. [*MN*]

post@hanshagen.nl, ted@tedvanlieshout.info, michel@bruuttaal.nl

Woorden leren temmen met Kila&Babsie

In april verscheen het poëzie-doe-boek *woorden temmen* van Kila van der Starre en Babette Zijlstra, alias Kila&Babsie. Het dichtersduo – dat ook gezamenlijk voordraagt – koos 24 lievelingsgedichten en koppelde deze aan 24 tijden en locaties, zodat je altijd en overal met poëzie bezig kunt zijn. Daarbij maakten ze speelse lees-, denk-, doe en schrijfopdrachten, en leren ze je hoe je poëzie-analytische termen kan gebruiken. Dat maakt hun boek geschikt voor het voortgezet onderwijs en poëzieworkshops voor jong en oud: iedereen schrijft poëzie en kan poëzie schrijven, toont het duo. In een interview met Patrick Lodiers (*De Nieuws BV*, 11 april) zegt Van der Starre dat er veel vooroordelen over poëzie bestaan. Dat de taal ingewikkeld is en het rijm moeilijk, is soms waar. ‘Maar er bestaat ook ongelooflijk veel poëzie die heel toegankelijk is. In *woorden temmen* laten we een variatie zien,’ zegt ze. ‘Grappige gedichten van Tjitske Jansen, performance-gedichten van Maud Vanhauwaert, [...], kindergedichten van Annie M.G. Schmidt: er is zoveel verschillende poëzie dat er sowieso iets tussen zit wat je aanspreekt.’ [*MN*]

kilababsie.nl

Kila van der Starre en Babette Zijlstra

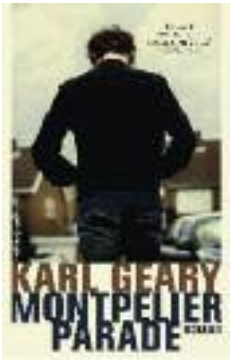

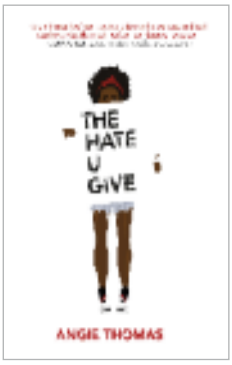

Een luikje naar een onbekende wereld

VERKIEZING – Aan de vooravond van de Boekenweek voor Jongeren wordt het Beste Boek voor Jongeren bekendgemaakt (voorheen Dioraphte Literatour Prijs). Een vakjury selecteerde tien titels, een jury van zeven jongeren kiest de uiteindelijke winnaars. De leden van de jongerenjury aan het woord.

DOOR EVA GERRITS

Susan Cheng, vijftien, vier gymnasium, Melanchthon Bergschenhoek

'Ik lees graag fantasy en YA-romans. Toch heb ik het idee dat fantasy minder in staat is écht iets over te brengen dan romans en YA-verhalen lijken vaak op elkaar: tieners krijgen een probleem en lossen dat op, of niet. Romans, over iets wat echt kan gebeuren, kunnen inzicht geven. Ze kunnen ook zijn geschreven vanuit een heel andere invalshoek dan de jouwe. Normaal lees ik minder zorgvuldig dan nu voor de jury: ik wil alles goed begrijpen en proberen te zien. Het lijkt me niet handig als bij de vergadering iedereen dezelfde mening heeft; het wordt pas interessant wanneer je als jury goed met elkaar in discussie kunt. Als meteen unaniem duidelijk is wie er afvalt, heeft de vakjury misschien ook niet de juiste boeken gekozen. Als mijn favorieten niet winnen, vind ik dat niet erg. Ze zijn al genomineerd en ik kan ze altijd nog aan mijn vrienden aanraden.'

Amber [op eigen verzoek zonder achternaam, red.], vijftien, drie havo, Almere College

'Op Wattpad publiceer ik soms korte verhalen. Als je een boek leest voor een verkiezing als deze, kijk je beter dan normaal naar hoe het is geschreven: of het duidelijk te volgen is en goed loopt, en waarom het is genomineerd – daar zou ik voor mijn eigen schrijven van kunnen leren. Als jongeren de genomineerdenlijst zouden mogen samenstellen, zouden er misschien wel nog wat andere genres op staan. Kijkend naar wat er in de klas wordt gelezen en het aanbod, had ik bijvoorbeeld ook misdaad op de lijst verwacht. De meeste genomineerde titels zou ik niet gauw kopen, maar het zijn wel heel goeie boeken. Ik ben benieuwd of we een beetje op dezelfde boeken vallen of juist niet. Ik houd wel van debatteren, van discussies over smaak.'

Wiebe Osinga, negentien, zes vwo, Sint Bonifatius College

'De vertaalde genomineerde boeken gaan vooral over jongeren met een rotjeugd, en migratie. Dat voelt ver van mijn bed, ik kom uit een hele normale omgeving, maar door

erover te lezen ga ik er serieuzer over nadenken. Tot een paar jaar geleden spraken science fiction en young-adult me aan. Nu lees ik liever zo'n genomineerde titel als *Ellebogen* van Fatma Aydemir, over een Turks meisje dat in Duitsland opgroeit, dan een boek over magische werelden. Het opende een luikje naar een onbekende omgeving, tegelijkertijd kan ik me goed inleven in de herkenbare tienerproblemen: de woede die je kan voelen tegen je ouders, dat je je afzet zonder erover te willen praten. Ik kijk ernaar uit tijdens de uitreiking de schrijvers te ontmoeten, te horen waar hun ideeën vandaan komen.'

Rosalie de Beus, zestien, vier vwo, Haarlemmermeer Lyceum

'Wat ik gaaf vind: je hebt echt inspraak in wat het beste boek is. De lijst bestaat uit realistische verhalen, ik had het wel leuk gevonden als er ook een fantasy-titel op had gestaan. Mijn middelbare-schoolopleiding is vooral in het Engels en ik lees weinig Nederlandse literatuur; de oorspronkelijk Nederlandstalige genomineerden vond ik verrassend goed. Het meest verheug ik me op hoe anderen hetzelfde boek op hun manier interpreteren, te horen welke betekenis het voor hen had. Beargumenteren waarom iets een goed boek is, daar kijk ik naar uit. Zoiets is persoonlijk maar je moet het wel goed onder woorden kunnen brengen.'

Liana Eelen, zestien, vier vwo, KA Brasschaat

'Tof, deze verkiezing voor jongerenboeken en de jongerenjury! Er zijn namelijk veel meer prijzen voor kinderboeken. Volwassenen weten niet altijd wat jongeren graag lezen en bij een publieksprijs wint vaak het populairste boek, wat niet per se het beste boek is. Ik denk wel dat er nog heel wat boeken genomineerd hadden kunnen worden, het YA-genre wordt ondergewaardeerd. Tegen discussiëren kijk ik niet op, dat hoort er nu eenmaal bij als jurylid. Wat ik wel jammer vind is dat je door de verkiezing geen tijd hebt iets anders te lezen. Wat ik hoop te leren: beter debatteren, door de vergadering en discussie over de winnaars.'

Jente, zestien, vier vwo, Jan van Brabant College

'Dit jaar bij Nederlands moesten we veel literatuur lezen, dat maakte nieuwsgierig naar meer. Logisch dat jongeren uiteindelijk kiezen wat het beste boek is, de titels zijn voor hen bedoeld en volwassenen kunnen heel anders naar dezelfde onderwerpen kijken. Zelf zou ik misschien *De wereld achter het hek*, van Zana Fraillou, nog hebben genomineerd, over een jongetje in een vluchtelingenkamp; een onderwerp dat je zelf niet kent en het boek verwoordt de actualiteit. Ik ken vrijwel niemand die veel leest; bij de juryvergadering kan ik vertellen wat ik van een boek vind zonder dat iemand me raar aankijkt. Meestal lezen jongeren vooral fantasy en science fiction; ik hoop dat ze door deze verkiezing ook meer naar literatuur gaan kijken.'

Sem de Muinck Keizer, zeventien, zes vwo, Isendoorn College

'Ik zit met een aantal vrienden in leesclub Nescio en zat vorig jaar in de jury van de Dioraphte Literatour Prijs. Wat ik mooi vind aan deze lijst: aandacht voor minderheden. Als jurylid kijk je zo objectief mogelijk naar vertelstructuur, diepgang, opbouw. Natuurlijk is je mening ook subjectief, dat hoort bij literatuur. Maar om met goede argumenten te komen, moet je op een bepaalde manier lezen. Voor deze verkiezing werd ik gevraagd als jongerenvoorzitter. Ik zal het gesprek leiden en vragen stellen, zodat iedereen zo goed mogelijk zijn mening onderbouwt. Ik weet niet of mensen hun mening uiteindelijk veranderen door de discussie. Het is wel heel belangrijk je daarvoor open te stellen, anders is zo'n discussie eigenlijk niet zo zinvol. Wat ik hoop mee te nemen? Ervaring opdoen in een positie waarin je anderen moet sturen of motiveren iets te doen.' •••

De Boekenweek voor Jongeren vindt plaats van 21 t/m 30 september 2018; boekenweekvoorjongeren.nl

Nominaties 'oorspronkelijk Nederlandstalig'

Onder een hemel van sproeten, Alex Boogers (Podium)

Duizend vaders, Nhung Dam (Bezige Bij)

Het leven zelf, Roelof ten Napel (Atlas Contact)

Wij zeggen hier niet halfbroer, Henk van Straten (Nijgh & Van Ditmar)

Aantekeningen voor het verplaatsen van obelisken, Arjan van Veelen (Bezige Bij)

Nominaties 'vertaald'

Ellebogen, Fatma Aydemir, vertaling: Marcel Misset (Signatuur)

Laat los mijn hand, Edward Docx, vertaling: Dirk Jan Arensman (Atlas Contact)

Montpelier parade, Karl Geary, vertaling: Jan Fastenau (AmbolAnthos)

Wie het mooist valt, Sara Nović, vertaling: Maaike Bijnsdorp & Lucie Schaap (Meulenhoff)

The Hate U Give, Angie Thomas, vertaling: Jasper Mutsaers (Moon)

FOTO MARCO DE SWART

Pabo Leest!

Om plezier in (vrij) lezen te behouden, is een interessante en inspirerende manier van lesgeven op school essentieel. Tijdens het symposium Pabo Leest! op 20 november in de Doelen te Rotterdam worden studenten van pabo-opleidingen geïnformeerd en geïnspireerd over hoe het (voor)leesplezier in het basisonderwijs kan worden bevorderd. Het programma bestaat uit lezingen en workshops, waar de studenten kennis en ideeën opdoen om toe te passen in hun (toekomstige) lessen. Kaarten kosten slechts € 25,- en zijn inclusief lunch. Bekende schrijvers, illustratoren, didactici en wetenschappers geven tijdens het symposium lezingen en workshops die hierop aansluiten. Acte de présence geven in elk geval kinderboekenschrijver en voormalig basisschooldirecteur Edward van de Vendel, kinderboekenambassadeux Hans en Monique Hagen, illustrator Martijn van der Linden, dichter en schrijver Jaap Robben en Dichter des vaderlands Ester Naomi Perquin. Volledige programma en mogelijkheid tot inschrijving is te vinden op de website van Pabo Leest!, voorproefjes op de Facebookpagina. [*EG*]

dagvanhetliteratuuronderwijs.nl/pabo-leest/; facebook.com/PaboLeest

3Pak

Aan *3PAK*, de jaarlijkse geschenkbundel ter gelegenheid van de Boekenweek voor Jongeren (21 tot en met 30 september), leveren dit jaar Nhung Dam, Tim Hofman en Raoul de Jong een bijdrage in de vorm van een nieuw kort verhaal. Actrice, schrijfster en theatermaakster Nhung Dam debuteerde in 2017 met de roman *Duizend vaders*, die werd verkozen tot Beste Groninger Boek. Tim Hofman is columnist, dichter, BNNVARA-presentator en auteur van de bestsellerbundel *Gedichten van de broer van Roos*. Hij was ook voortrekker van de Stembus, een initiatief om jongeren aan te sporen te stemmen tijdens de Tweede Kamerverkiezingen 2017. Zijn bijdrage aan *3PAK* is zijn officiële prozadebuut. Raoul de Jong is danser, columnist en schrijver van zes boeken. Met *Stinknegers* won hij de Dick Scherpenzeel Prijs. *De grootsheid van het al* werd genomineerd voor de Bob den Uyl Prijs 2014 en uitgeroepen tot het Beste Rotterdamse Boek 2015. Over zijn laatste, *Dagboek van een puber*, zei David Sedaris: 'Ik sta versteld van zijn kracht. Wat een boek!' *3PAK* is geschikt voor alle bovenbouwleerlingen en te bestellen via bibliotheken en boekwinkels. [*EG*]

boekenweekvoorjongeren.nl/3pak

FOTO KLAAS HENDRIK SLUMP

FOTO RICHARD TAS

Festivalseizoen

Voor wie zich dit najaar wil onderdompelen in bruisende cultuur met literatuur als middelpunt, drie grote (inter)nationale festivals in drie grote steden:

- Read My World concentreert zich op literatuur in al haar verschijningsvormen, uit regio's in de wereld waar zich grote veranderingen voltrekken. Het festival werpt een nieuwe, actuele blik op deze gebieden, van binnenuit, via de literatuur. Tijdens de zesde editie van het festival op 11, 12 en 13 oktober in de Tolhuistuin in Amsterdam, staat literatuur uit Turkije centraal.
- Verschillende locaties in Katendrecht in Rotterdam bieden op 13 oktober plaats aan het Geen Daden Maar Woorden Festival, een avondprogramma rondom jong talent. Met performances van *spoken word*-artiesten, interviews met opkomende auteurs, muziekoptredens en voordrachten.
- Van 30 oktober tot en met 4 november staat het centrum van Den Haag in het teken van het internationaal literatuur- en muziekfestival Crossing Border. Spannende combinaties van literatuur met muziek, film en beeldende kunst staan op het podium, met naast grote namen uit de wereld van literatuur en muziek, veel aandacht voor (nog) onbekend talent. [*EG*]

readmyworld.nl; gdmw.nl; crossingborder.nl

Boekverfilming Niemand in de stad

September Films tekende voor de boekverfilming van *Niemand in de stad*, de roman van Philip Huff. De gelijknamige film opent het Nederlands Film Festival en draait vanaf 4 oktober in de bioscopen. De film toont het Amsterdamse corporale studentenleven en de werdegang van drie vrienden, en thematiseren de slagschaduw van ouders, het uiteenspatten van illusies, de schaamtevolle blik in de spiegel en een antwoord op de vraag: wie ben ik eigenlijk? Regisseur Michiel van Erp: 'Rond het studentenleven hangt een zweem van traditie en romantiek, denk aan films als *Soldaat van Oranje* en *Bij Nader Inzien*. Ik woon in Amsterdam tussen de studentenhuizen en zie een harde, hoekige, schreeuwerige omgeving waarin alleen de allersterksten overleven en de groep belangrijker is dan het individu: schijt aan de wereld, alles draait om het corps. Deze film tilt de werkelijkheid niet op, maar duwt hem door je strot. De vrijpartijen, het overvloedig gebruik van drank en middelen, alles expliciet in beeld, grimmig, rauw en zweterig, opgenomen tussen de troep in echte studentenhuizen en op een studentensociëteit, waar de hoofdpersonages ruwe spelletjes met elkaar spelen.' [EG]

FOTO BRAM VAN WOUDENBERG

FOTO SIGRID SPINNOX

Inktaap

De Inktaap wordt uitgereikt aan de schrijver van de állerbeste Nederlandstalige roman, gekozen door jongeren. De genomineerden zijn de winnaars van de drie bekendste Nederlandse literaire prijzen. *En we noemen hem* van Marjolijn Heemstra (winnaar BNG Bank Literatuurprijs 2017), *De mensengenezer* van Koen Peters (ECI Literatuurprijs 2017) en *Wees onzichtbaar* van Murat Isik (winnaar Libris Literatuur Prijs 2018) dingen dit jaar mee. Vanaf deze maand ontvangen aangemelde scholenjury's de genomineerde e-books, een juryhandleiding en lesmateriaal. De winnaar van de Inktaap wordt uitgeroepen tijdens de feestelijke slotdag op 12 maart 2019 in de Doelen te Rotterdam, waar ook de beste jury-rapporten worden bekroond. Er zijn talkshows, debatten, workshops en colleges onder leiding van experts binnen het literaire bedrijf, en jongeren kunnen in gesprek met de genomineerden. Daan Beeke, projectleider voortgezet onderwijs (havo, vwo) bij Stichting lezen: 'Het jurytraject kan een alternatief zijn voor een mondeling examen. De Inktaap verdiept. Je discussieert in dit project echt over boeken. Het biedt een alternatief voor het standaard scenario, waarin een docent een leerling op feiten bevraagt.' [EG] lezen

inktaap.nl

Het Schoolvak Nederlands

De HSN-conferentie is een jaarlijkse conferentie over het onderwijs Nederlands op alle niveaus: primair en secundair onderwijs, beroepsonderwijs, hoger onderwijs, Nederlands voor anderstaligen. De conferentie is uitdrukkelijk Nederlands-Vlaams zodat wederzijds didactische ontwikkelingen, *good practices* en onderwijservaringen kunnen worden uitgewisseld. De conferentie vindt om en om plaats in Nederland en Vlaanderen; dit jaar op 16 en 17 november in de Vrije Universiteit Brussel. Het programma zal bestaan uit zeker tachtig presentaties, die steeds in blokken van tien tot twaalf tegelijkertijd plaatsvinden. Op beide dagen is er gelegenheid de informatiebeurs te bezoeken waarop Vlaamse en Nederlandse (educatieve) uitgevers en vakverenigingen zijn vertegenwoordigd. Inschrijven kan tot 25 november via de website van de conferentie. Inschrijving voor de afzonderlijke presentaties is niet nodig, ter plaatse kan worden gekozen, behoudens de capaciteit van de zalen. Bundels met (eerdere) bijdragen aan de conferentie zijn ook te raadplegen op de website. [EG] lezen

hsnconferentie.org

FOTO JØRGEN KOOPMANSCHAP

‘IK SCHRIJF NIET OVER

WINNAAR – Bibi Dumon Tak, de *grande dame* van de Nederlandse non-fictie voor kinderen, schreef 21 boeken, over dieren en soms over mensen. Ze won vijf Zilveren en één Gouden Griffel, schreef een Prentenboek van het Jaar en ontving dit jaar de Theo Thijssen-prijs.

DOOR EVA GERRITS

Had je ooit gedacht deze prijs te winnen?

‘Nee! Het is een oeuvreprijs terwijl het voelt alsof ik nog aan het begin sta. Ik hoorde het bovendien toen we verhuisden, van Amsterdam naar een dorpje in Waterland; de auto barstensvol dozen, ik met onze hond op schoot achter het stuur. Jan Paul [Schutten, de man van Bibi, red.] nam op toen hij werd gebeld – nadat ik mijn telefoon niet beantwoordde – en zette hem op de speaker. Ik ving flarden op: “jury PC Hooftstichting” – ze vragen me als jurylid, dacht ik. Toen: “bestuur”; o, ze willen me daarvoor. Hectometerpaaltje na hectometerpaaltje kroop het gesprek zo voort. Toen het me daagde dat ik de prijs had gewonnen, zag ik in de achteruitkijkspiegel alleen nog de letters DAF, van de vrachtwagen achter me – ik vergat gas te geven. Heel langzaam, zo met het verwelken van de bossen bloemen die ik daarna thuis kreeg, bezonk het.’

Hoe ontstond je schrijverschap?

‘Zonder Edward van de Vendel, die ik kende van de *Boekieboekiekrant*, was ik misschien nooit schrijver geworden. Hij introduceerde me bij uitgeverij Querido, die een jeugd-nonfictiereeks startte. In het eerste gesprek kwam ik met allerlei rare ideeën, zoals een boek over kakkerlakken. “Wat gek,” zei Edward later tegen redacteur Dik Zweekhorst, “Ze weet alles over koeien.” Dik is een boerenzoon, dus toen was mijn eerste boek beklonken.

Als kind was de koe mijn lievelingsdier. Ik was ontzettend druk, een adhd’tje zou je nu zeggen; bij koeien, die zo kalm in de wei staan, werd ik rustig. “Wat komt hierna?” vroeg Edward, toen *Het koeienboek* was verschenen en meteen een Zilveren Griffel kreeg. Hoezo, dacht ik. Pas na mijn vierde boek durfde ik me schrijver te voelen. Een mooi toeval: fotograaf Hans van der Meer kwam jaren later met mij in contact voor een boek dat hij wilde maken met foto’s van koeien. Dat werd *Het koeienparadijs*, voor mij het twintigste boek. Claartje en Victoria uit *Het koeienboek* keren erin terug, nu met een eigen stem. Dat had ik bij mijn debuut nooit aangedurfd.’

Nu verschijnt* Laat een boodschap achter in het zand*, een non-fictie-gedichtenbundel – een nieuw genre. Verleg je bewust grenzen?

‘Ik wil me blijven ontwikkelen, vernieuwen. Omdat mijn schrijfstijl zo vaak poëtisch is genoemd, kwam ik op het idee van een dichtbundel, gebaseerd op feiten. Dat moest ik bevechten. Ik was gewend in proza allerlei informatie te verwerken en bleef lang hangen in rijmelarij. Het inzicht dat je voor een

FOTO JOCHEM JURGENS

HELDEN'

gedicht één bijzonderheid moet kiezen, was de sleutel. Het gaat weer over dieren: wilde evenhoevigen. Illustratrice Annemarie van Haeringen tekent fantastisch evenhoevigen, Tessa van der Waals deed de vormgeving; beiden behoren wat mij betreft tot de besten in hun vak. Gedrieën werkten we ook aan *Siens hemel*, over een hond die doodgaat. Mijn bijdrage daaraan vind ik eigenlijk marginaal; de diepte, de melancholie komt zo sterk tot uitdrukking door hun beeldtaal. Ik ben heel chaotisch maar vanaf het moment dat ik aan mijn werk begin, twijfel ik niet aan wat ik doe. Ik ben ook nooit bang voor recensies. Dit is wat ik heb gemaakt; ik heb bruine ogen en als je er niet van houdt – ze worden niet blauwer. *Siens hemel* kreeg vijf ballen in het NRC, voor hetzelfde geld waren het er twee geweest, denk ik dan. Waarvan ik wel echt uit mijn dak ga? Als ik iets heb geschreven en bij mezelf denk: ik had nooit gedacht dat dit zou lukken. Zoals met deze poëziebundel.'

Je bent geen bioloog en schrijft over dieren. Is dat lastig?

'Misschien is het juist mijn kracht: ik kan vrijuit net zo verwonderd zijn als jonge lezers. Ik schrijf speels, anekdotisch en niet louter informatief. In verhalen voor kinderen vermenselijk ik de dieren wat en andersom, ik trek het naar elkaar toe. Kinderen kijken ook zo. Schrijven voor zes- tot tienjarigen voelt voor mij niet als een beperking maar als een bevrijding – jas uit, de zon schijnt! *Fiet wil rennen*, wat Prentenboek van het Jaar werd voor peuters en kleuters, kostte me meer moeite. Inmiddels ben ik weer voorzichtig begonnen aan een roman. Ik heb er eerder een geschreven: *Wolfskwint*, over een gestoord gezin. Dat was een verhaal dat verteld moest worden, maar niet aan kinderen. Net als dit. Een roman schrijven gaat bij mij ook niet vanzelf; ik moet weer een jas aan. Bovendien is dit fictie, dan moet je jezelf geloven. Non-fictie is bewezen, dat bestaat al. Maar hoe schrijf je over iets wat je zelf hebt bedacht?'

Je hebt wel vaker over mensen geschreven.

'Toen ik *Latino King* en *Rotjongens* schreef, waren jeugdgevangenissen en hangjongeren hot items. Er werd veel óver hen geschreven; je hoorde nooit henzelf. Wat gebeurt er als jongeren ontsporen en je niets meer van hen hoort? Achter die schermen waar niemand bij komt? *Latino King*, inmiddels tien jaar oud, wordt vooral op het vmbo nog steeds gelezen, omdat het waar gebeurd is, spannend. Daarna wilde ik schrijven over jongere kinderen, twaalf-, dertienjarigen die tot mijn schok ook vastgezet werden, maar ik kreeg nergens meer toegang. Bleek ik op een zwarte lijst te staan van justitie; *Rotjongens* had best wat teweeggebracht. Ik liet het erbij. Was dat laf, liet ik me afschepen? Ja, misschien wel. Ik ben bekommerd maar niet activistisch. In eerste instantie ben ik schrijver, op de barricaden klimmen zou ten koste gaan daarvan.
Ik zal nooit over helden schrijven. Die zie je vanzelf wel. De dieren waarover ik schreef hebben geen stem en deze kinderen ook niet. Ik wil iets verborgens tevoorschijn halen. In alles zit iets moois, ook in een pissebed of een rotzakje dat in de gevangenis zit.'

Kies je liever voor dieren of voor mensen?

'We zijn allemaal zoogdieren met evenveel recht op leven. Alleen heeft de mens zich dat recht meer toegeëigend. Ik ben niet meer dan mijn hond, maar als ik moet kiezen tussen het redden van een kind of een hond, dan het kind. Vanwege de ouders. En het heeft waarschijnlijk langer te leven. Dierenleed trek ik me enorm aan. Hier op die kleine weggetjes rijd ik de helft van het toegestane aantal kilometers per uur. Als ik een haas zie naderen of een meerkoet, weet ik dat er in het kielzog nog een kan volgen. De meeste auto's rijden gewoon door – niet één maar twee kadavers langs de weg. Mensen zijn zo arrogant en onverschillig als het over dieren gaat.' •••

‘Dat is wat een goed boek

Cabaretier Pieter Derks (33) houdt van verhalen lezen én vertellen. Het helpt het leven vanuit een ander perspectief te bekijken. Taalgebruik luistert daarbij nauw.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

‘Een boek vind ik nog steeds iets magisch hebben. Dat je een stapeltje papier hebt waar een hele wereld in zit en dat je dat gewoon fysiek in de kast hebt staan. Ik gooi een boek ook niet snel weg. Je weet nooit of je het nog een keer wil lezen. Er zijn een paar van die boeken uit mijn jeugd… *Koning voor altijd* bijvoorbeeld, een soort moderne Koning Arthur-vertelling. Dat heeft altijd in mijn kast gestaan en wil ik ooit nog eens herlezen. Het is trouwens van Molly Cochran en Warren Murphy. Geen bekende schrijvers, maar omdat het boek bij iedere verhuizing door mijn handen is gegaan, heb ik ze onthouden. De titels in je boekenkast vertellen iets over jezelf. Misschien kan je zeggen dat ieder boek dat erin staat een stukje van je leven weerspiegelt. Zo vind ik het ook fijn een plankje met specifieke boeken te hebben om erbij te pakken als ik schrijf, voor mijn radiocolumn voor *De Nieuws BV* of een cabaretvoorstelling.’

Welke boeken staan daar nu op?

‘Sowieso de bundel verzamelde gedichten van Herman De Coninck. Die vind ik fantastisch en staan eigenlijk altijd in mijn buurt. Ik houd van poëzie. Op de middelbare school heb ik zelf ook veel gedichten geschreven. We hadden een keer een opdracht voor Nederlands om gedichtjes te maken en toen ben ik ze blijven schrijven en inleveren. Mijn docent heeft ze vervolgens verzameld, er een nietje doorheen geslagen en er een boekje van gemaakt. [lachend] Het vroege werk van Pieter Derks: dat ligt vermoedelijk nu ergens in een archiefdoos bij mijn moeder op zolder.’

Wat nog meer, behalve De Coninck?

Er zijn nog 17 miljoen wachtenden voor u, van Sander Heijne van *De Correspondent*: non-fictie over dertig jaar marktwerking in Nederland. Ik heb het net uit. De titel had ik via social media opgepikt. De vraag hoe verstandig het is geweest publieke diensten aan de markt over te laten, interesseert me al langer en omdat het een thema wordt in mijn nieuwe show, wilde ik het lezen. In maatschappelijke discussies draait het altijd om economische argumenten. Politieke beslissingen worden meestal genomen onder het motto: het kost geld, of: het bespaart geld. Morele overwegingen lijken steeds minder zwaar te wegen. Koopkracht is best belangrijk, maar het ideologische aspect mag van mij meer aandacht krijgen.’

Zoek je in wat je leest ook naar moraliteit?

‘Niet per se, denk ik. Ik houd erg van verhalen op de grens van non-fictie en fictie: biografieën, historische romans… Wat ik bijvoorbeeld geweldig vond is *De Bijbel voor ongelovigen* van Guus Kuijer. Ik ben niet religieus opgevoed, maar religie fascineert mij wel: ik ben nieuwsgierig naar de Bijbel als ver-

Geboren Wijchen, 1984 | Koningstheaterakademie, Den Bosch | 2005, winnaar publieksprijs Amsterdams Kleinkunst Festival | Toert sinds 2007 als cabaretier | 2012-2014, wekelijkse afsluiter bij *De Wereld Draait Door* | 2014-heden, radiocolumnist bij *De Nieuws BV*, Radio 1 | September 2018, start achtste solovoorstelling *Voor wat het waard is* | pieterderks.nl

FOTO JØRGEN KOOPMANSCHAP

halenboek. Natuurlijk gaan die oude vertellingen over goed en fout. Maar wat ik vooral wil ontdekken is wat hun betekenis is. Kuijer werpt er een heel ander licht op, door ze vanuit een ander perspectief te vertellen dan dat we kennen. Dat is overigens ook wat ik zo mooi vind aan geschiedenisverhalen – en vermoedelijk waarom zo'n boek als *Koning voor altijd* vroeger indruk op mij maakte: je leert je eigen leven in een andere context te zien, waardoor je met een andere blik naar het nu kan kijken. Alleen maar door het verhaal te lezen. Daar heb je geen morele boodschap voor nodig.'

kan doen'

Wat is het indrukwekkendste boek dat je gelezen hebt?

Johnny Got His Gun van Dalton Trumbo, over een soldaat uit de Eerste Wereldoorlog die in een ziekenhuis ontwaakt en gaandeweg ontdekt wat er is gebeurd: dat hij zijn armen mist, zijn benen. Dat hij niet meer is dan een romp met een hoofd, zich afvragend waar dit in godsnaam nou allemaal goed voor is geweest. Het verhaal is een echt anti-oorlogspamflet dat vragen oproept over de zin van het leven en van oorlogvoeren. Het eindigt met een gelaten monoloog waarin Johnny zich richt tot de leiders van de VS: "*Put the guns into our hands and we will use them. Give us the slogans and we will turn them into reality*," zo begint die. De eerste keer dat ik het las was ik twintig. Vaker dan twee keer heb ik het niet gelezen. Toch is die monoloog blijven hangen. Dat slot is zó raak. Dat is dus wat een goed boek kan doen, of eigenlijk, wat een goede zin kan doen. Die knalt er dan na zo'n verhaal keihard in.'

Is taal belangrijk?

'Zeker, ja. Het is heerlijk om in een verhaal te verdwijnen en dan een zin te lezen waarvan je denkt, die is speciaal voor mij geschreven. Tommy Wieringa is goed in dat soort zinnen. Een geluid kan hij zo omschrijven dat je het werkelijk hoort. Andersom, als boeken lelijk geschreven zijn, haak ik af. Zoals de Nederlandse vertaling van *Fire and Fury*, over Donald Trump. Dat kon ik gewoon niet aan. Niet vanwege de inhoud, maar vanwege het botte Amerikaans-Nederlandse taalgebruik. Misschien ben ik er gevoeliger voor geworden. Omdat ik steeds meer schrijf, ben ik zelf ook preciezer in mijn taal. Voor die radiocolumns ben ik soms wel een kwartier bezig een goede zin te boetseren. Ik wil dat het klopt en dat het ritme loopt als ik voorlees.'

Schuilt er een schrijver in jou?

'Ik denk dat ik zowel schrijver als verteller ben. In cabaret komen beide disciplines samen. Het is voor mij een manier om een verhaal te vertellen, waarvan ik zelf de teksten schrijf. De voorstelling spelen, helpt om te blijven schrijven. Doordat ik er dan met meer afstand naar ga kijken, vertel ik elke avond mijn verhaal op een net wat andere toon en kies ik steeds een iets andere invalshoek. Dat is zo fijn aan cabaret: dat je je eigen materiaal een beetje kunt ombuigen en relativeren en vanuit een wat ander perspectief kunt bekijken.'

Je hebt twee jonge kinderen. Verzin je zelf verhalen, of lees je voor?

'Mijn vrouw en ik lezen veel voor. [lachend] Omdat we het zelf leuk vinden. *Boven in een groene linde zat een modder-vette haan* vind ik bijvoorbeeld fantastisch. Wat ik zo fijn vind aan die fabeltjes op rijm, is dat ze vaak slecht aflopen. De nare kant van het leven, dood, ziekte: als je daar open over bent, kunnen kinderen daar prima mee omgaan. Ik denk dat voorlezen helpt hun gevoel voor taal en verhalen mee te geven. Mijn dochtertje was tweeënhalf toen ze een boekje van Dick Bruna kon navertellen. Inmiddels verzint ze eigen verhaaltjes en liedjes. Af toe rijmt dat dan ook nog. Dan denk ik, het heeft toch geholpen dat we vroeg met voorlezen begonnen zijn.' •••

‘MET HOUTSKOOL WERK IK VRIJER’

EEN KIJKJE IN HET ATELIER VAN HANNEKE SIEMENSMA – Hanneke Siemensma verraste vorig najaar met *Kleine wijze wolf*, een sprookjesachtig prentenboek dat ze vooral maakte met houtskool. ‘Ik vind het plezierig materiaal dat je bijna kunt boetseren.’

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Uit: *Reisgids naar huis*

Het atelier van Hanneke Siemensma, op de zolder van haar Haarlemse huis, is aangenaam licht. De vloeren zijn wit, aan de muur hangen tekeningen en ansichtkaarten. Siemensma is gevoelig voor sfeer, vertelt ze. Ze voelt zich aangetrokken door de beeldtaal van tekenaars en schilders uit de periode eind negentiende, begin twintigste eeuw. Ze haalt een plaatje van de Finse schilder Helene Schjerfbeck van de muur. ‘Zo’n portret waarschuwt me: het moet wel gróót blijven. Niet te veel gaan pielen.’ Van jongs af aan was Siemensma bezig met tekenen. De kunstacademie was altijd al een wens, maar toen ze achttien was had ze niet het gevoel dat ze daarheen moest. ‘Ik dacht dat als ik van tekenen mijn beroep zou maken, ik het plezier zou verliezen. Nederlands studeren leek me ook heel leuk en voelde veiliger.’

Uit: *Kleine wijze wolf*

Verhalende tekeningen

Na haar afstuderen volgde ze alsnog de opleiding Beeldende Kunst, aan de kunstacademie in Den Haag. ‘Er was geen illustratierichting meer, maar de academie ademde iets ambachtelijks, dat voelde goed.’ Toch bleef het verhalende steeds maar terugkeren in haar tekeningen. ‘Sommige docenten zeiden: dat is oké. Van andere docenten hoorde ik: het moet autonomer. Als je net een studie letterkunde hebt afgerond en al die verhalen in je hoofd hebt, is dat ingewikkeld. Eigenlijk wilde ik illustreren.’ Vlak voor het laatste jaar werd haar dochter geboren. Het moederschap combineren met de opleiding bleek te intensief. 'Gelukkig had ik er enorm veel geleerd, genoeg om zelfstandig verder te gaan.'

Uit: *Kleine wijze wolf*

Randje

Nu wisselt Siemensma redactiewerk af met illustratie-opdrachten. Ze hoopt haar werkzaamheden meer richting illustratiewerk te kunnen sturen. ‘Van tekenen word ik blijer. Ik kan er veel meer in kwijt.’ Dat plezier zie je terug in de twee prentenboeken die ze illustreerde: *Snip* en *Kleine wijze wolf*. Beide boeken maakte ze met houtskool als basis. Je kunt het breken en het scherpe randje dat dan ontstaat zo mooi gebruiken. ‘Het fijne aan houtskool vind ik dat het nooit netjes wordt. Het is heel ruig en levendig en geeft – als je het niet dicht poetst – allerlei structuren. En het dwingt me om in vormen en contrasten te werken. Dat vind ik prettig.’ Met een veer veegt ze een bergje gruis bij elkaar, waardoor er een grillige lijn ontstaat. ‘Ik kan echt genieten van zo’n randje.’

Hanneke Siemensma (Kortenhoef, 1978) studeerde Nederlands aan de UvA. Na haar afstuderen in 2002 werkte ze als redacteur voor verschillende educatieve uitgeverijen. In 2004 begon ze aan de avondopleiding van de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag. Siemensma debuteerde in 2014 als kinderboekillustrator met *Snip*, een prentenboek van Claudia Lagermann, bij uitgeverij Hoogland & Van Klaveren. In hetzelfde jaar verzorgde ze de illustraties in *Reisgids naar huis*. In 2017 verscheen *Kleine wijze wolf* met tekst van Gijs van der Hammen. Het werd vertaald in het Duits, Deens, Engels en Koreaans. *Snip* is geselecteerd als kerntitel voor de Kinderboekenweek 2018.

Laagjes

De houtskooltekeningen scant ze in, daarna legt ze er met de computer heel dunne kleurlaagjes overheen. Soms tekent ze er een fijn lijntje in; soms geeft ze een kleuraccent, zoals de rode laarsjes van de wolf, of laat ze een licht door het bos schijnen. Die techniek geeft diepte. ‘Eigenlijk kleur ik een zwart-witfoto in. Het is een techniek die wel een beetje lijkt op hoe de oude meesters werkten in olieverf. Eerst een onderschildering in één tint en daar overheen laag over laag kleur opzetten. Ik heb ook geprobeerd om de basis te schilderen met verf, maar dan ga ik al snel te fijn werken en slaat het dood. Juist omdat houtskool zo grof is, werk ik vrijer.’ •••

FOTO ELSBETH TIJSSEN

‘Er valt zoveel winst te behalen’

PILOT – Het Koning Willem I College in Den Bosch is een van de drie mbo-scholen die meedoen met de pilot de Bibliotheek *op school* in het mbo. Een kijkje in de keuken van het leesonderwijs op de afdeling Financiën & Recht.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

Veel ruimte hebben ze niet, de tweedeklassers van de mbo-afdeling Financiën & Recht van het Koning Willem I College (KW1C) in Den Bosch. Maar dat maakt ze niet minder enthousiast over de pijpenla die nu een jaar als schoolbibliotheek functioneert. ‘Er valt veel meer te kiezen,’ merkt Jennifer op terwijl ze de titels in de houten stellingkasten langsloopt. ‘En wat fijn is, de boeken zijn ingedeeld op niveau en thema.’ Klasgenoot Demi – vooral blij dat er sinds de start van de mbo-pilot van de Bibliotheek *op school* meer boeken van bekende schrijvers in de bieb staan – tipt haar ondertussen *Paper Towns*. ‘Je weet wel’ – en ze houdt het boek omhoog – ‘van John Green, die *The Fault in Our Stars* heeft geschreven, dat ook verfilmd is.’ Zelf pakt ze na een korte zoektocht Suzanne Collins’ *Hongerspelen* uit het schap. ‘Ik ken de film en die vind ik echt goed,’ licht ze haar keuze toe.

Geen studieboeken

Voor de selectie van de bibliotheektitels zijn leesconsulent Yannic van Daele en leraar Nederlands van Financiën & Recht Okke Blaauw gezamenlijk verantwoordelijk. Van Daele is vanuit de Bibliotheek Den Bosch twee keer per week vier uur aanwezig. Ze helpt de studenten, laat de bijna duizend bibliotheektitels regelmatig rouleren en verzorgt het gedicht van de week dat bij de ingang hangt. ‘Studie- en vakboeken zal je hier niet vinden,’ klinkt het stellig, ‘maar verder is hier van alles, variërend van sportboeken voor de leesvermijders tot de betere YA en titels voor volwassenen. Die staan trouwens expres door elkaar. We willen dat studenten in een positieve leesspiraal raken. Allemaal komen ze met de vraag of ik iets duns voor ze heb. Dan zeg ik: ik leen geen boeken voor een uur. Dun is niet per se makkelijk. De focus van school en bibliotheek ligt op leesplezier en het ontwikkelen van leesmotivatie en literaire competenties. Als ik jongens via de *De Grijze Jager*-serie enthousiast krijg voor *Piratenzoon* van Rob Ruggenberg, ben ik al heel tevreden.’

Van Reality Reeks naar Eus

Blaauw onderschrijft het belang van vrij lezen. ‘Als leerlingen hier op school komen moet ik ze sowieso eerst aan het lezen zien te krijgen,’ vertelt hij. ‘De meesten komen van het vmbo. En als ze ergens het lezen wordt afgeleerd, is het daar. Met tien jaar

vmbo-ervaring durf ik dat wel te stellen. Er is een gebrek aan creatieve verwerkingsopdrachten en docenten missen kennis van de jeugdliteratuur – inmiddels echt een volwassen genre. Vanaf het eerste leerjaar laat ik de studenten lezen naar eigen keuze. Dat kunnen Jonge Lijsters zijn, of boeken uit de Reality Reeks. Sportbiografieën doen het ook goed. In de derde zie je ze dan de overstap maken naar *Eus*, of Murat Isik. Alles wat ze lezen verwerken ze in een leesdossier. Mijn doel is tijdens hun eindexamen een volwassen gesprek met ze te voeren over hoe ze de boeken ervaren hebben. Daarbij moeten ze inhoudelijke argumenten gebruiken om hun mening te onderbouwen en het woord "leuk" vermijden. Ze hoeven van mij geen proza te kunnen analyseren.'

Beetje dwang

Voordat de school zich op initiatief van de Bibliotheek Den Bosch en Marlies de Groot, beleidsontwikkelaar van het KW1C, bij de pilot aansloot, had Blaauw vrij lezen in de klas al stevig verankerd in zijn les. Geïnspireerd door een in 2013 georganiseerde studiemiddag van Stichting Lezen waar het Deltion College uit Zwolle een voordracht hield over schoolbreed lezen op het mbo, besloot hij iets te doen aan de leescultuur op het KW1C. 'Eerst heb ik dankzij steun van de directeur drie boekenkasten in de klas samengesteld,' vertelt hij. 'Vervolgens heb ik ingevoerd dat van de twee keer anderhalf uur Nederlands het eerste halfuur aan vrij lezen wordt besteed, onder het motto "meer lezen, beter in taal".' Hij toont de brochure met de gelijknamige titel en vervolgt: 'Onderzoek toont een direct verband tussen leesvaardigheid en intellectuele vorming. Vrij lezen bevordert de taalontwikkeling en intelligentie. Voor mij is dit de enige manier om studenten individueel op een hoger plan te brengen. Overigens vind ik een duwtje in de goede richting niet verkeerd. Dat geeft ze het gevoel dat ze lezen serieus moeten nemen. Een beetje dwang, daar is niemand ooit slechter van geworden.'

Boven verwachting

De pilot van de Bibliotheek *op school* heeft een stimulerend effect op studenten en leraren, merken betrokkenen. De Groot, ook projectleider van de Bibliotheek *op school*, vertelt dat de mbo-school met ruim twaalfduizend leerlingen bewust voorzichtig op 'maar' drie afdelingen met de pilot van start is gegaan, zodat eventueel kon worden bijgestuurd. 'Maar,' zegt ze, 'dat is helemaal niet nodig. De pilot draait boven verwachting. Wat we hebben neergezet werkt. Er wordt geleend. En er wordt gelezen. Heel belangrijk en doeltreffend is de nabijheid van de bibliotheek op de betreffende afdeling, zodat een collectie op maat in de directe leeromgeving van de studenten staat.' Blaauw bevestigt dat. 'De meerwaarde van de bibliotheek is enorm. Samen met Yannic kan ik de collectie aanpassen aan de wensen van studenten. Zo kan ik maatwerk leveren.'

Toekomstdoel

Van Daele is niet verbaasd over de positieve uitkomst van de pilot. 'De Bibliotheek Den Bosch heeft al tien jaar ervaring met de Bibliotheek *op school* in het basis- en voortgezet onderwijs. Het was logisch hetzelfde concept toe te passen: komt de jeugd niet naar de boeken, dan brengen we ze wel naar de jeugd. We weten dat dat werkt.' De Groot: 'Collega's zien rust in de klas. Dat spreekt aan. Driekwart van de afdelingen wil inmiddels meedoen. Dit schooljaar breiden we uit naar vijf. Vier daarvan krijgt Yannic onder haar hoede. In 2020 stopt de pilot. Maar dan hoop ik dat de hele school en het college van bestuur het belang van lezen in de les en het positieve effect ervan op het leerklimaat onderkennen. Literatuur is op het mbo niet verplicht, maar mijn doel is dat fictie hier onderdeel van het programma Nederlands wordt.' Van Daele: 'Er valt zoveel winst te behalen. Dat merk ik iedere keer weer. Neem dat meisje dat ik *Onbreekbaar* van Hans Hagen meegaf en dat terugkwam met de opmerking, "Sommige gedichten vond ik wat wazig, maar er zaten er een paar bij waar ik de rest van mijn leven echt wat aan heb." Dat is toch van onschatbare waarde?' •••

FOTO'S JØRGEN KOOPMANSCHAP

Tel mee met Taal

In oktober 2017 zijn drie pilots van de Bibliotheek *op school* in het mbo gestart, op het Koning Willem I College (Den Bosch), Deltion College (Zwolle) en ROC Midden-Nederland locatie Amersfoort. De pilots sluiten aan bij de doorgaande leeslijn binnen het landelijk actieprogramma Tel mee met Taal: via BoekStart, de Bibliotheek *op school* basisonderwijs en vmbo naar mbo. Rode draad is verbetering van taalvaardigheid door (vrij) lezen op school en thuis te bevorderen. Het programma de Bibliotheek *op school* is een samenwerkingsverband van onderwijs, bibliotheek en gemeente.

debibliotheekopschool.nl; kunstvanlezen.nl

UIT EEN SCHRIJVERSLEVEN

FOTO LISELORE CHEVALIER

Murat Isik

De verzoening

Na drieëntwintig jaar ben ik weer terug op mijn oude middelbare school (SGR) in Amsterdam Zuid-Oost. Hoewel de aanleiding van mijn bezoek eervol is, gebiedt de eerlijkheid mij te zeggen dat ik geen fijne tijd had op SGR. Sterker: net als Metin, de hoofdpersoon in mijn roman *Wees onzichtbaar,* ging ik als tiener vaak met lood in mijn schoenen naar school. Ik was er een buitenstaander, werd net als Metin gepest door mijn klasgenoten en onderschat door de leraren. Waar ik op mijn basisschool in de Bijlmer populair was, en de beste van de klas met schrijven en het dictee, werd ik na twee maanden op SGR ineens in een apart klasje gestopt voor bijles Nederlands. Het was een klap voor mijn zelfvertrouwen. Ik zat daar tussen leerlingen die in sommige gevallen nog maar een paar maanden in Nederland waren. Gelukkig viel het de docente bijles al snel op dat mijn taalgevoel bovengemiddeld ontwikkeld was. 'Wat heb jij een rijke woordenschat,' zei ze verbaasd. 'Jij hebt helemaal geen bijles nodig, joh!'

Onderschatting van kinderen uit achterstandswijken met een bepaalde etniciteit was toen een groot probleem, en dat is het helaas nog steeds. Door die onderschatting, wat zich vooral uit in te lage schooladviezen, gaat enorm veel potentie verloren voor de maatschappij. Voor de betrokkenen is het echter ronduit verwoestend: niet iedereen heeft het in zich om aan een inhaalrace te beginnen. Velen raken ontmoedigd en leggen zich neer bij hun situatie. Toen ik onlangs te gast was bij het tv-programma *Buitenhof* besloot ik hier aandacht voor te vragen.

Het schoot allemaal door mijn hoofd tijdens de open dag van SGR waarvoor ik was uitgenodigd. Ten overstaan van ouders die een geschikte school zochten voor hun kinderen, werd ik in de aula door twee leerlingen geïnterviewd over mijn schrijverschap. Na het interview klonk tromgeroffel waarna mijn auteursfoto op een groot scherm verscheen: ik was opgenomen in de 'Wall of Fame', waarop leerlingen staan die na hun schoolperiode op SGR succesvol zijn geworden. Er werd geapplaudisseerd terwijl gouden confetti op mij neerdaalde. Daarna droeg ik voor uit *Wees onzichtbaar*, op de plek waar ik vroeger regelmatig voor schoonmaker werd uitgemaakt.

Vorige maand kreeg ik een mail van de directeur van SGR met de mededeling dat besloten is de naam van de school te veranderen. Hoewel onze band nooit warm is geweest, vind ik het jammer. Net nu er eindelijk sprake is van verzoening, gaat mijn oude school verder onder een nieuwe naam.

Murat Isik

Murat Isik (1977) won met zijn roman *Wees onzichtbaar* de Libris Literatuur Prijs 2018 en de Boekhandelsprijs. *Wees onzichtbaar* is ook genomineerd voor De Inktaap 2019. Zijn debuutroman *Verloren grond* verscheen in 2012 en werd bekroond met de Bronzen Uil Publieksprijs en vertaald in het Duits, Zweeds en Turks. Isik is de schrijver van het Boekenweekessay van 2019 en doet mee aan de Literatour-schrijverstournee tijdens de Boekenweek voor Jongeren (van 21 tot en met 30 september 2018).